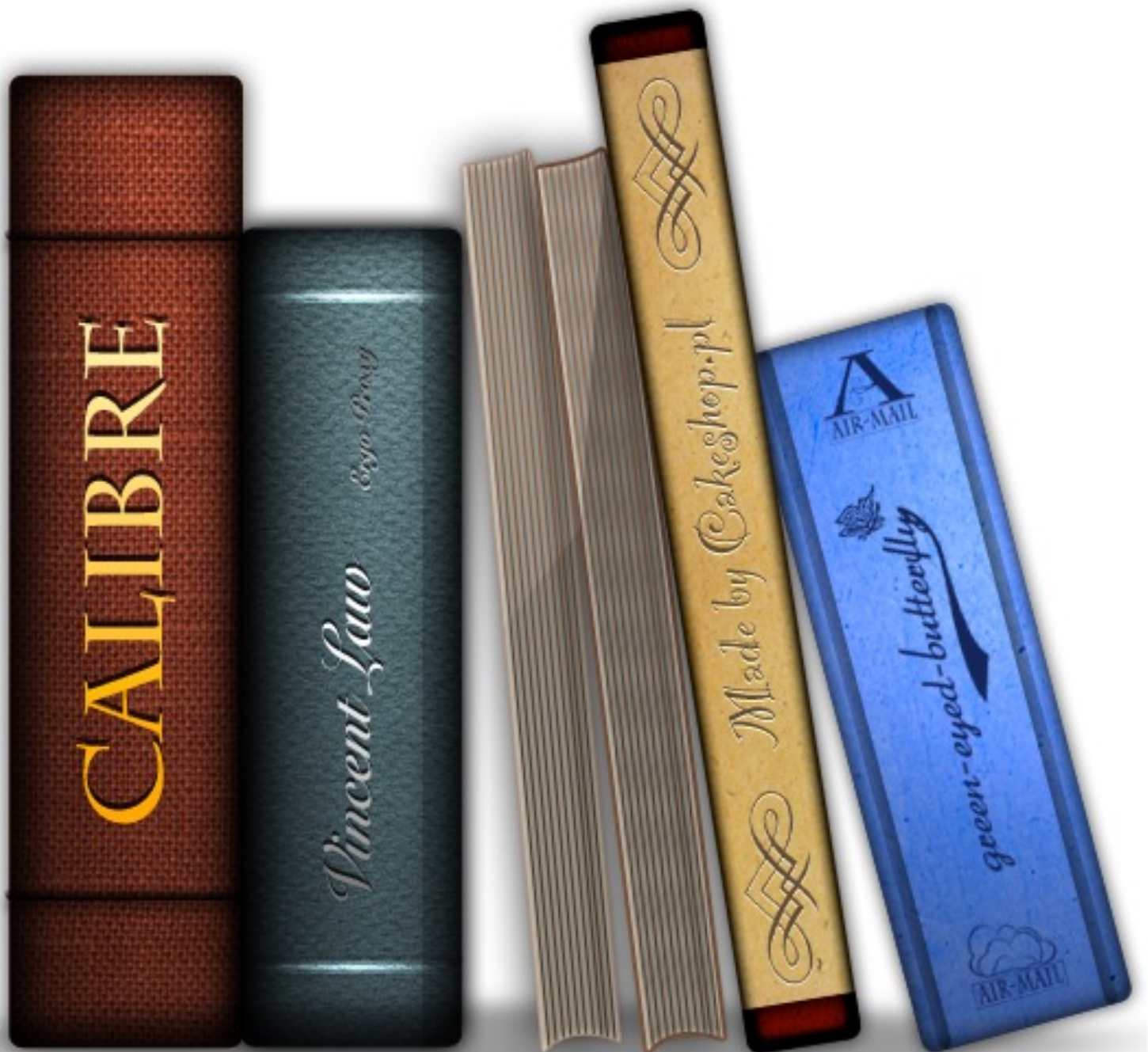

Narodni poslanik

Branislav Nušić

calibre 0.8.36

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Бранислав Нушић

НАРОДНИ ПОСЛАНИК

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригинално издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

2009.

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Бранислав Нушић

НАРОДНИ ПОСЛАНИК

Садржај

[ЧИН ПРВИ](#)

[ЧИН ДРУГИ](#)

[ЧИН ТРЕЋИ](#)

НАРОДНИ ПОСЛАНИК

КОМЕДИЈА У ТРИ ЧИНА

ЛИЦА

Јеврем Прокић

Павка, његова жена

Даница, њихова кћи

Спира, Јевремов пашеног

Спириница

Ивковић, адвокат

Госпа Марина, његова тетка

Секулић, полицијски писар

Јовица Јерковић

Сима Сокић

Срета

Први грађанин

Други грађанин

Трећи грађанин

Говорник из народа

Младен, покућар Јевремов

Кафански момак

Жандарм

Шегрт

ЧИН ПРВИ

Собакод Јеврема Прокића. Врата са десне стране и у дну. На левом зиду два прозора, на сваком чисте завесе и саксије са цвећем. Између прозора миндер са жанилском застирком; са стране боље дрвене столице. Између прозора велико огледало у златном раму. У углу између овог зида и задњег већа гвоздена пећ, која се ложи споља. Између пећи и врата орман са фиокама, а више ормана кредом рађене слике, Јевремова и Павкина. На орману вазна са цвећем, фигурице од гипса, већи сат, шатуле од бомбона, слике у рамовима са наслоном и друге ситнице. На десном зиду, од публице па до врата, мали етажер на три спрата и на њему шољице, чаше и још погдеоја ситница. На средини собе сто са куповним чаршавом и око њега столице. Над њим виси са плафона већа лампа.

Паланачка соба из осамдесетих година, у чији се стил унео и укус девојке која је погдешто примила одлазећи родбини у Београд.

I

ПАВКА,ДАНИЦА

ПАВКА (долази из десних врата, па кад види да никог нема у соби, одлази вратима у дну, напоље): 'Оди овамо! Чујеш ли, овамо кад ти кажем!

ДАНИЦА (улази).

ПАВКА: Ти опет? Јесам ли ти хиљаду пута казала: нећу да те видим тамо!

ДАНИЦА: Боже, мајка!

ПАВКА: Ама, немој ти мени: „Боже, мајка! Нећу да те видим тамо кад немаш посла, па то!

ДАНИЦА: Учинило ми се да је пала саксија.

ПАВКА: Пала саксија, хм! Није него још нешто! Што се мени не учини да је пала саксија!

ДАНИЦА: *(гунђа)*: А, већ...

ПАВКА: Шта кажеш?

ДАНИЦА: Ништа!

ПАВКА: Слушај ти! Моја мајка није вукла реп за собом, нисам га ни ја вукла, па не дам ни ти да га вучеш! Не дам, разумеш ли ме...

ДАНИЦА: Боже, мајка, какав реп?

ПАВКА: Него шта, ако те узме свет у уста?

ДАНИЦА: Ех, већ свет...

ПАВКА: Свет, дабоме!

ДАНИЦА: А Мица Антићева, је л' имала оволики реп, па шта? Опет се удала!

ПАВКА: Нећу ја тебе с репом да удајем, разумеш ли? И не нађе другу да ми кажеш него Мицу Антићеву. Што ми не кажеш за Росу Јањићеву? Ето, баш красна девојка, па како је прошла? Узе је свет у уста па: а-у, а-у, а-у... те ено и сад седи и броји дане.

ДАНИЦА: Броји дане зато што нема да изброји паре, а да има...

ПАВКА: И да има, бога ми, кад свет узме на зуб...

ДАНИЦА: А по чему има мене свет да узме на зуб?...

ПАВКА: По томе, видиш, што ти се сваки час чини да је пала саксија... а он млад човек!

ДАНИЦА: Знам, ал' ово је друго!

ПАВКА: По чему друго? Ни по чему. Није да кажеш да је човек отворено казао, него тако: била његова тетка два-трипут, проговорила о томе, распитивала колико носиш и... ето, то. Само разговор и ништа више. Оцу чак нисам ни говорила. Шта имам да му говорим празне речи?

ДАНИЦА: Нису то празне речи.

ПАВКА: Него шта су?

ДАНИЦА: Ја знам да нису.

ПАВКА: Ти знаш? Казао ти ваљда? Ама, ја сам крива, нико други није крив него ја.

ДАНИЦА: Шта имаш ти да будеш крива?

ПАВКА: То што сам се стегла као кукавица па хоћу да уштедим. „Издај, Јевреме, две собе; нама је много пет соба, што ће нам пет соба”. А ето ти сад, уселио ти се у кућу млад човек, а имаш девојку у кући, па сад трљај главу!

ДАНИЦА: Свеједно, да није он, уселио би се други.

ПАВКА: Уселио би се, јест, ал' је могла да се усели каква фамилија. Овако... Јеси ли чула, нека попадају све саксије, нећу

више да ми излазиш тамо! А не знам ни шта ће ми оне саксије у ходнику, унеће их Младен још данас у кујну.

ДАНИЦА: Ух, саксије у кујну!... Неко куца. Извол'те!

II

СИМАСОКИЋПРЕЂАШЊИ

СИМА (*улази на средња врата*): Добар дан желим.

ПАВКА: Добар дан.

СИМА: Је ли господин код куће?

ДАНИЦА: Није!

СИМА: Хтео сам, знаш... а ти си његова госпођа?

ПАВКА: Јесте!

СИМА: Хтео сам, знаш, да га замолим за нешто. Баш... ако хоћеш, госпођо, молим ти се, проговори му и ти. Реци му, кумим га богом, нека ме не гони толико! И да је зашто, него ни за што! Реци му: долазио Сима Сокић, онај што га гониш због жене...

ПАВКА: (*изненади се*): Због жене?... (*Прекрсти се.*) Ама шта говориш, човече и пријатељу, зар те мој муж гони због жене?

СИМА:... Реци му: није човек крив! Једанпут-двапут што је испребијао жену, то толико. А ко ће је и испребијати ако неће муж?

ПАВКА: Ја не знам о чему ти то говориш?

СИМА: Ама, ево шта је. Одбегла ми, знаш, жена. Вели: тучем је, а није, бога ми! Јест, дигао сам руку, није да нисам! Ал' онако два-трипут, као што и приличи мужу; ал' није, да кажеш, душмански. Па она сад каже: досадило јој, и отишла од мене, као да ће негде наћи боље. Него тако, женска памет! Па отишла право у адвоката, те твој господин тужи мене за тешку повреду и сад ме гони као вука по планини.

ПАВКА: А, то је? *(Чисто јој лакне.)*

ДАНИЦА: Ти си погрешно врата. Не седи овде адвокат.

СИМА: Него?

ДАНИЦА: Ево овде, ова друга врата. 'Оди, показашу ти.

ПАВКА: Ама, немој ти да му показујеш. *(Сими.)* Ево овде, исти ходник, само она друга врата.

СИМА: Е, опростите, ја видио, знаш, фирму на кући; па мислим... ова друга врата, је л'?

ДАНИЦА: Јесте!

СИМА: Е, хвала, опростите! *(Одлази.)*

III

ПАВКА, ДАНИЦА

ПАВКА: Ја не знам само зашто тај човек не напише на своја врата: Адвокат; овде је Адвокат; и да измолује онај прст

(показује познати прст из огласа), него тако, сваки час нам долазе! И што дође — ништа, него што ме престрави...

ДАНИЦА: Па има доле на улици фирму.

ПАВКА: Има на улици, али нема овде. А казао му је Јеврем да метне и овде, па ето...

IV

ЈЕВРЕМ, ПРЕЂАШЊИ

ЈЕВРЕМ *(улази забринут, пуни му џепови новина. Чим уђе, даје знак Павки да уклони Даницу, а она да остане).*

ПАВКА *(разумела га је, па се окреће Даници):* 'Ајде, оцу кафу!

ЈЕВРЕМ *(после извесне паузе, пошто је размишљао мало):* Овај... Павка... имам нешто важно да ти кажем...

ПАВКА: А ја опет теби

ЈЕВРЕМ: Ама, остави ти, ово што што ја имам да ти кажем много је важније. Дакле, идем одјутрос ја чаршијом...

ПАВКА: Баш кад помену, а што, бога ти...

ЈЕВРЕМ: Та не прекидај ме!... Ето, сад морам опет испочетка. Дакле, идем ја јутрос чаршијом, а господин начелник, па тек мени спусти руку на раме, па вели...

ПАВКА: А, знам шта је, избори...

ЈЕВРЕМ: Ето ти сад, какви избори?

ПАВКА: Сећам се, знам да ти је господин начелник спустио руку и прошле године кад су били општински избори.

ЈЕВРЕМ: Ама, није то, него човек ме упита: како, како, газда-Јевреме?

ПАВКА: Па то је То што ти ја кажем. Чим се приближе избори, он тебе пита: како, газда-Јевреме? *(Спази му новине.)* Уосталом, што те и питам, кад ето ти пуни џепови новина?

ЈЕВРЕМ: То онако.

ПАВКА: Није онако, Јевреме. Знам ја тебе. Кад је онако, ти идеш у кафану, попијеш кафу и прочиташ новине. А и не читаш их, него само огласе. А кад дођу избори, ти набијеш новинама џепове па се заријеш у њих, а дућан о клин.

ЈЕВРЕМ: Ех, ех... Ти опет претерујеш!

ПАВКА: Ама, како претерујем! Па ето, откуда ти сад, у ово доба кући? Где је себе подне!

ЈЕВРЕМ: Дошао, знаш, да прочитам новине. Стигла пошта, а у дућану ларма па не могу да читам.

ПАВКА: Ето. Је л' кажем ја! Оставио дућан да чита новине! Баш право да ти кажем, Јевреме, кад дођу тако ти избори, а мени чисто смркне.

ЈЕВРЕМ: Ето ти сад! А шта има теби да смркне?

ПАВКА: Тако. Не мили ми се. Да си ти као други људи, да одеш на дан избора па да гласаш, 'ајд', 'ајд'! Него се сав предаш и промениш, постанеш други човек. Дигнеш руке и од дућана и од куће.

ЈЕВРЕМ: Е, није него... Боље иди ти па ми скувај кафу. Знаш како је, слађе се читају новине уз кафу.

ПАВКА: *(полазећи)*: Добро, Јевреме. Ал' кажем ти, не волим кад наиђу ти избори, па то ти је! *(Одлази.)*

V

ЈЕВРЕМ,ДАНИЦА

ЈЕВРЕМ *(вади новине из џепова и ставља их на сто. Седа, савија цигарету, припаљује, развија новине и разгледа их)*: „Реч-две уочи избора”. *(Чита даље у себи.)*

ДАНИЦА *(доноси кафу и ставља на сто)*.

ЈЕВРЕМ: Дедер, бога ти, кад си ту; прочитај, ево, ово! Нешто ми много замршено. *(Даје јој новине, означајући место које жели да му се чита, а он устаје и слуша шетајући.)*

ДАНИЦА *(седне на његову столицу и чита)*: „Еволуција једнога друштва зависи често и многоме од напора и подвига појединаца, када исти подвизи хармонишу са социјалним потребама и савременим тежњама тога друштва”.

ЈЕВРЕМ: Не могу да разумем шта је казао, ал', види се, лепо је казао.

ДАНИЦА *(чита даље)*: „Тежње су, пак, модерног друштва: стално сузбијање конзервативних институција, заснованих на предрасудама и неморалним принципима, који појам личности стављају над појмом општости, солидарности и једнакости”...

ЈЕВРЕМ (*више себи*): Паметни, брате, ти новинари. Пишу, читају и разумеју сами себе. (*Гласно.*) Какав беше наслов томе чланку?

ДАНИЦА (*чита*): „Реч-две уочи избора”.

ЈЕВРЕМ: Па то, дабоме! Шта има вазда ту да пише кад се из наслова види да су скоро избори, а то је најглавније. Уосталом, чак и кад би друкчији наслов био, знамо ми и сами да су скоро избори, не мора То кроз новине да нам се каже. А, дедер, овај, преврни унутра.

ДАНИЦА (*отвори новине*).

ЈЕВРЕМ: Има ли што?

ДАНИЦА (*чита*): „Русија”.

ЈЕВРЕМ: Прескочи!

ДАНИЦА (*чита*): „Енглеска”.

ЈЕВРЕМ: Прескочи и Енглеску. Види-дер ти тамо, у дневним вестима: да није ко од бивших министара ишао у двор, јер, знаш, чим бивши министри почну да иду у двор, онда знај да ће бити кризе!

ДАНИЦА (*разгледа дневне вести и чита наслове у себи*).

VI

ИВКОВИЋ, ПРЕЂАШЊИ

ИВКОВИЋ (*пошто је куцао*): Извините!

ДАНИЦА (*хитно устаје*).

ЈЕВРЕМ: А ти си, господине Ивковићу? Изволи!

ИВКОВИЋ (*Даници*): Хтео сам да се извиним! Вас опет узнемиравају моји клијенти?

ДАНИЦА: Да. Малопре је био један који се, сиромах, жали да га гоните као вука!

ИВКОВИЋ: Хе, шта ћете! Такав је наш посао. Али, неће вас више узнемиравати. (*Вади из џепа једну таблицу на којој пише: Адвокат.*) Чим сте ме опоменули, газда-Јевреме, ја сам наручио, али, ето, тек сад стигло!

ЈЕВРЕМ: Е, баш добро! Прикуцај ти то лепо на твоја врата, да те лакше нађу твоје муштерије!

ИВКОВИЋ: Хвала богу те је стигло. Нећу бити овде два-три дана па би вас још више узнемиравали.

ДАНИЦА: Нећете бити овде?

ИВКОВИЋ: Да, морам мало до Београда, због избора. На дан-два само.

ЈЕВРЕМ (*тргне се*): Због избора, је л'?... Аха, аха! Дакле, мислиш због избора у Београд. Хм, хм! (*Маше за леђима руком Даници да се уклони из собе.*)

ИВКОВИЋ: Мораћу!

ЈЕВРЕМ: Па јесте! (*Маше енергичније Даници, која га први пут није довољно разумела.*)

ДАНИЦА (*пошто га је разумела*): Извините, ја морам мајци; звала ме је још малопре, а ја се задржала. Клањам се! (*Одлази.*)

ИВКОВИЋ: Довиђења, госпођице!

VII

ЈЕВРЕМ, ИВКОВИЋ

ЈЕВРЕМ (*пошто су остали сами*): А овај... шта сам оно хтео да те питам, господине Ивковићу? А, тако. А... идеш ли мало у Београд, а?

ИВКОВИЋ: Па да, да се видим с пријатељима, да разговарамо.

ЈЕВРЕМ: Да разговориш... о изборима, је л'?

ИВКОВИЋ: О изборима, о кандидату.

ЈЕВРЕМ: Како о кандидату? Зар није Петровић ваш кандидат?

ИВКОВИЋ: Он је био прошлога пута. Али сад... видећемо... можда нећемо њега.

ЈЕВРЕМ: Хоћете новог?

ИВКОВИЋ: А ви?

ЈЕВРЕМ: Па, знате...

ИВКОВИЋ: Опет Илића?

ЈЕВРЕМ: Кажу: он је најбољи!

ИВКОВИЋ: Ама, ја чујем да Илић неће овом приликом бити биран.

ЈЕВРЕМ: Како то?

ИВКОВИЋ: Та већ знате да је начелник у завади са Илићем, па... ко зна како је он то горе, у Београду, представио; тек чуо сам да је начелник једном свом пријатељу рекао: ја избрисах Илића!

ЈЕВРЕМ: Гле, молим те, баш тако рекао?

ИВКОВИЋ: Кажу чак да је начелник добио поверљиво писмо из Београда да нађе каквог мекшег кандидата.

ЈЕВРЕМ (*радознао и пријатно изненађен*): Мекшег?

ИВКОВИЋ: Па да. Онако... савитљивијег, погоднијег.

ЈЕВРЕМ (*размишља, али му се огледа задовољство на лицу. Он говори више себи*). Хм! Гле, молим те. А ко би то могао бити? (*Гласно.*) Шта ти мислиш, господине Ивковићу, ко би од наших био онако мекан?

ИВКОВИЋ (*смешећи се*): Не знам, ал' то ће већ знати господин начелник!

ЈЕВРЕМ: Па јесте што кажеш, он ће знати! А ти баш мислиш: неће Илић бити биран?

ИВКОВИЋ: Оно, знате како је, и Илић има своје људе, па ако удари у страну, може свашта бити!

ЈЕВРЕМ: А то би ви као волели, да он удари у страну?

ИВКОВИЋ: Па, право да вам кажем, волели би!

ЈЕВРЕМ: Е, то ти не ваља, господине Ивковићу. Не ваља ти што си отишао у опозицију, а сад се још радујеш и за Илића. Камо срећа, како седимо у истој кући, под истим кровом, да смо још и у истој партији, па да пријатељски разговарамо, а овако...

ИВКОВИЋ: Па ми можемо пријатељски разговарати, а не бити у истој партији.

ЈЕВРЕМ: Можемо, не кажем да не можемо. Могу ја теби, на пример, да кажем: господине Ивковићу, скупе шљиве ове године. А ти мени да одговориш: јест, скупе су! Па тако можемо да разговарамо и о орасима и о јарећим кожама. Али кад треба да проговоримо о политици, како можемо пријатељски да разговарамо кад сам ја влада, а ти опозиција?

ИВКОВИЋ: Па ми не морамо разговарати о политици.

ЈЕВРЕМ: Па не морамо сваки пут, ал' кад су избори, како можеш да не разговараш о политици. О чему ћеш друго да разговараш кад су избори?

ИВКОВИЋ: Па ако проговоримо и о изборима, газда-Јевреме, будите уверени да ћу ја увек умети да сачувам према вама све поштовање.

ЈЕВРЕМ: То јест, то ти признајем. Иако си ти друге партије, ја те, видиш, само политички мрзим, а онако, у души, ја те волим.

ИВКОВИЋ: Хвала вам, газда-Јевреме! И ја се, право да вам кажем, у вашој кући осећам некако као код своје куће, као да сте ми родитељи и ви и госпођа Павка...

ЈЕВРЕМ: Е, па онда, кад се тако осећаш, баш да те нешто запитам. Реци ти мени (*завирује у новине*) шта ће то рећи „индивидуа“?

ИВКОВИЋ: Значи особа. Ја сам на пример, индивидуа, ви сте индивидуа!

ЈЕВРЕМ: А је ли моја Павка индивидуа?

ИВКОВИЋ: Да!

ЈЕВРЕМ: Е, хвала ти. То сам, знаш, хтео да те питам. А велиш начелник добио поверљиво писмо да нађе мекшег човека?

ИВКОВИЋ: Тако се чује!

ЈЕВРЕМ: Може! Може!

ИВКОВИЋ: Дозволите, одох ја да закуцам ову таблу.

ЈЕВРЕМ: Е, ако, ако! Збогом, господине Ивковићу!

ИВКОВИЋ: Збогом, газда-Јевреме! *(Одлази)*.

VIII

ЈЕВРЕМ, ШЕГРТ

ЈЕВРЕМ (враћа се и стане наспред собе замишљен. На лицу му се оцртава брига која га све више обузима. Узима шешир и хтео би да пође али се код врата устави, враћа се и седа на столицу брижан).

ШЕГРТ (носи једну дућанску кесу од хартије и на њој нешто написано: Газда! Послао калфа Јоца).

ЈЕВРЕМ (чита, примичући и одмичући кесу од очију): 'Оди овамо, ти имаш боље очи. Је ли ово „Ф“?

ШЕГРТ (гледа дуже): Може, газда, а може да буде и „Р“, а може и „К“.

ЈЕВРЕМ: Кажи калфа-Јоци, кад други пут хоће нешто да напише, нека узме кесу од две киле па нека крупније пише.

(Натежући чита.) „Господин Секулић, писар, моли две банке зајма, вратиће сутра”. *(Сам себи.)* Сви они сутра враћају, него... *(Размишља.)* Може ми он сад и затребати. *(Пише на другој страни кесе.)* „Дај му!” *(Даје кесу шеерту.)* На, носи ово калфа-Јоци.

ШЕГРТ: А увраћао у дућан и газда Јовица, питао за тебе, газда.

ЈЕВРЕМ: Добро!

ШЕГРТ *(сретајући се на вратима са Јовицом)*: А, ево га! *(Оде.)*

IX

ЈЕВРЕМ, ЈОВИЦА

ЈОВИЦА *(с врата)*: А ја свратио у дућан, па кажу момци отишао кући.

ЈЕВРЕМ: Откуд ти?

ЈОВИЦА: Откуд? Отуд, наишао, нанео ме ветар!

ЈЕВРЕМ: Седи! *(Одлази десним вратима.)* Данице, дедер још једну кафу.

ЈОВИЦА *(седајући)*: Имам, знаш, неке наполеоне, па рекох да их не дајем из руке док тебе не питам за курс.

ЈЕВРЕМ: Море, другом ти тај курс, немој мени! Бајаги ниси могао у чаршији да се припиташ, него потегао овамо да ме

нађеш, као да ја сваки дан само наполеоне преврћем преко руке. Него, ако си дошао за неки посао, а ти говори!

ЈОВИЦА: Па... па и за посао. Ти имаш, знаш, неке јареће коже. Једанпут си ми се жалио не знаш шта ћеш са њима, па, рекох, ја ћу скоро у Београд...

ЈЕВРЕМ: Ама, откуд ти, бре брате, коже падоше на памет! Откад коже биле па битисале! Него ти увек тако: обилазиш девет сокака док стигнеш у кућу у коју си пошао. Друго си ти дошао, ниси за коже.

ЈОВИЦА: Ништа друго, него за коже!

ЈЕВРЕМ: Е, па, дедер сад, немој да му кажеш! Па јеси ли Ти, бре, пио алвалук кад сам их продао?

ЈОВИЦА (*као бајаги досећа се*): Па је л' то за коже било?

ЈЕВРЕМ: Није, него за дрењине!

ЈОВИЦА: Ја смео с ума.

ДАНИЦА (*доноси кафу, оставља и одлази*).

ЈЕВРЕМ: Море, ниси смео с ума, него — знам ја тебе. Ако хоћеш да купиш коња, а ти прво почнеш разговор о обручима и бурадима.

ЈОВИЦА: Па, знаш како је, трговачки ред колико да отпочне разговор. А... јеси ли слазио од јутрос у чаршију?

ЈЕВРЕМ: Јесам.

ЈОВИЦА: Па биће онда и да си чуо што?

ЈЕВРЕМ: А шта има да се чује? Има л' што ново?

ЈОВИЦА: Знаш, идем ја јутрос чаршијом, а начелник, па тек спусти мени руку на раме...

ЈЕВРЕМ (*изненађено и суревњиво*): Ама, на чије раме?

ЈОВИЦА: Спусти руку мени на раме.

ЈЕВРЕМ: Ко спусти?

ЈОВИЦА: Господин начелник.

ЈЕВРЕМ: Ама, и он, кога год сретне, а он му спусти руку на раме! Па шта ти вели?

ЈОВИЦА: Вели: „Бога ми, газда-Јовице, не стоје добро ствари!”

ЈЕВРЕМ: Које ствари?

ЈОВИЦА: Па о политици ми говори човек.

ЈЕВРЕМ: А што не стоје добро?

ЈОВИЦА: Вели: „Они наши у Београду канда не би хтели више да им Илић буде посланик”.

ЈЕВРЕМ (*као бајаги изненађен*): Е, бога ти, како то?

ЈОВИЦА: Ето, тако ми каже човек, од речи до речи.

ЈЕВРЕМ: Ја то, богме, не верујем. Што, брате! Илић је баш човек на своме месту.

ЈОВИЦА: Е, видиш, онима тамо горе није на своме месту!

ЈЕВРЕМ: Па сад? Шта каже господин начелник?

ЈОВИЦА: Вели, морамо наћи другога!

ЈЕВРЕМ: Јес', другога, као да овде роде посланици на врби, па ми само да узберемо.

ЈОВИЦА: А кад се човек зрело размисли: зашто као не би могао и ко други?

ЈЕВРЕМ (*подозриво*): Могао би, не кажем да не би могао, ама дедер кажи ко?

ЈОВИЦА (*бајаги размишља*): Могао би... Ето, Мита Арсић!

ЈЕВРЕМ: Па је л' човек под стечајем?

ЈОВИЦА: А Јова Црвљанин?

ЈЕВРЕМ: Па је л' украо тестамент и био у 'апсу?

ЈОВИЦА: А поп Пера?

ЈЕВРЕМ: Он јесте. Ако тамо у скупштини треба зинути, поп уме да зине, па да га мајци олако не затвори уста. Али, брате, одвешће свастику у Београд, па ће да нам пуца брука.

ЈОВИЦА: То јесте!

ЈЕВРЕМ: Па после, брате, у Београду има много музике, а он, чим чује музику, мора повести коло, па макар то и о задушницама било. А то још овде и бива, али тамо...

ЈОВИЦА: Па онда не знам кога би?

ЈЕВРЕМ (*подозриво*): Не знам ни ја.

ЈОВИЦА: Јер ту треба наћи човека, али таквог да му се не вуче реп. А где ти је данас такав? Ето, на пример, мислио сам нешто и на тебе...

ЈЕВРЕМ (*престрави се*).

ЈОВИЦА: Па му, знаш, дође незгодно због оног шпиритуса.

ЈЕВРЕМ: Ког шпиритуса?

ЈОВИЦА: Оног, знаш, што кажу да си шверцовао.

ЈЕВРЕМ (*увређен*): Слушај ти, ако и кажу за мене да сам шверцовао шпиритус, ја државу нисам оштетио. Ја сам казну поштено платио, а за мене бар не кажу да сам лиферовао војсци цркнуто месо.

ЈОВИЦА: Ето ти сад! Сад па да почнемо да се вређамо. Нисам ја зато, брате, дошао; него сам дошао као човек и као пријатељ да се разговарамо као људи.

ЈЕВРЕМ: Е па, разговарај као човек, а немој да ми помињеш више шпиритус, кад о томе нема више ни аката.

ЈОВИЦА: Па нема, дабоме, кад их је писар за пет банке појео.

ЈЕВРЕМ: Ако их је и појео, акта је јео, а није цркнуто месо. И у другом свету може чиновник да поједе акта, али нигде у свету нема да војска једе цркнуто месо.

ЈОВИЦА (*корсем диже се*): Е, па да идем ја!

ЈЕВРЕМ: Ама, што да идеш?

ЈОВИЦА: Па кад ти једнако наврћеш на увреду!

ЈЕВРЕМ: Ама, није ја, него ти једнако наврћеш на шпиритус.

ЈОВИЦА: Остави, бога ти, то, па да разговарамо као људи.

ЈЕВРЕМ: Па седи, де!

ЈОВИЦА (*сео, па после извесне паузе*): Видиш, Јевреме, а знаш и сам, послови више не иду. Разлабавило се нешто па не иде. Окрпиш с једне стране, а распара се с друге... Не иде, па то ти је...

ЈЕВРЕМ: Јест, стало!

ЈОВИЦА: Стало, богме, па мора човек, хтео не хтео, да гледа ако може с које друге стране да се спомогне те да изађе на крај.

ЈЕВРЕМ: Не мислиш ваљда у службу?

ЈОВИЦА: Да ми не да бог!

ЈЕВРЕМ: Е, па шта друго може?

ЈОВИЦА: Знаш, мислим се нешто и велим, ако си ми ти пријатељ, ти и још два-три у чаршији, те ако хтеднете да ме помогнете... Велим, знаш, ово је сад добра прилика... кад би наместо Илића ја нешто отишао у скупштину.

ЈЕВРЕМ (*пренерази се*): Посланик да будеш?

ЈОВИЦА: Па велим, Јевреме, нисам, да кажеш, човек везан. Умем да се разговарам, умем да се нађем, имао сам, хвала богу, посла и са властима, па знаш, нисам баш ћутао а он да ми записује шта хоће, него сам и сам говорио. Па велим... Могао би', зашто да не би' могао! А ти знаш мене, нисам од оних који се неће одужити. Спомоћи ћу се и ја, али одужићу се и пријатељима, знаш како је кад си посланик... Па... (*Застане и посматра Јеврема.*) Шта велиш ти на то, Јевреме?

ЈЕВРЕМ (*устао је и узнемирено шета чекајући нестрпљиво да Јовица сврши говор*): Па је л' то зашто си ти дошао?

ЈОВИЦА: Па, то.

ЈЕВРЕМ: Уха, почео од курса, па на јареће коже, а свршио са кандидацијом!

ЈОВИЦА: Па велим...

ЈЕВРЕМ: Јеси ли ти о томе говорио са господином начелником?

ЈОВИЦА: Нисам!

ЈЕВРЕМ: А јеси ли говорио другом неком?

ЈОВИЦА: Нисам, рекох прво да разговарам с тобом, па онда...

ЈЕВРЕМ: ...Па онда ником више и да не говориш! Мени, па ником више. Воду да метнеш у уста и да не отвориш уста више. Да оставиш мени ствар, и са начелником мени да оставиш, и са целим светом мени да оставиш, а ти да се не мешаш.

ЈОВИЦА (*охрабрен*): А ти пристајеш?

ЈЕВРЕМ: Кад ти кажем, мени да оставиш ствар, а ти да се не мешаш више.

ЈОВИЦА: Е, велика ти хвала на томе, Јевреме! Рекох ја: са Јевремом треба прво да разговарам! Па овај... и то да ти кажем... Ако ти је почем стало до тога, а ја пристајем и да поделимо, да ме пустиш прво мене једно две године, колико знаш да се помогнем, па после ти иди, ако хоћеш, у скупштину. Ево, ако хоћеш, и уговор такав да правимо.

ЈЕВРЕМ (*шеретски*): Јок, море, што ће мени то! Посао ми, хвала богу, добро иде, па што да тражим преко хлеба погаче.

ЈОВИЦА: Па јесте, право кажеш.

ЈЕВРЕМ: Друго ти! После, што кажеш, ти умеш и да се нађеш, умеш да говориш...

ЈОВИЦА: Јест!

ЈЕВРЕМ: И ако ме само послушаш.

ЈОВИЦА: Шта да те послушам?

ЈЕВРЕМ: Да одеш одавде право у дућан, па ни лук јео ни лук мирисао. Нико ме ни речи о томе. И ако те припита ко: шта мислиш, ко да буде посланик, а ти да му кажеш: шта се то мене тиче, ја гледам своја посла а ког народ хоће тај нека иде! Је л' тако?

ЈОВИЦА: Тако је!

ЈЕВРЕМ: И тако ћеш да радиш?

ЈОВИЦА (*дичући се*): Па тако, кад ти кажеш да је тако боље.

ЈЕВРЕМ: А за даље је моја брига. Ти само накриви капу па чекај мандат!

ЈОВИЦА (*полазећи*): Па ја, право да ти кажем, у тебе сам се и надао.

ЈЕВРЕМ (*испраћајући га*): И не треба ти други!

ЈОВИЦА: Е, па хвала ти, Јевреме! (*Одлази.*)

ЈЕВРЕМ (*за њим*): Право у дућан и ником ни речи!

Х

ЈЕВРЕМ, МЛАДЕН

ЈЕВРЕМ (*враћа се нервозно, узбуђено и иде право левим вратима*): Младене! (*Пауза.*) Павка, пошљи ми, бога ти, тога Младена. (*Стане насред собе и дубоко се замисли.*)

МЛАДЕН: Звао си ме, газда?

ЈЕВРЕМ: Иди преко, знаш онога господина Срету!

МЛАДЕН: А, знам!

ЈЕВРЕМ: Ако није ту преко, а он је у „Националу”, иди па му кажи: замолио те газда Јеврем да дођеш часом на једну кафу. Јеси ли разумео?

МЛАДЕН: Јесам! (*Оде.*)

XI

ЈЕВРЕМ, ПАВКА

ПАВКА (*долази здесна*): Слушај, Јевреме, видим иде преко пијаце госпа Марина, извесно ће овамо.

ЈЕВРЕМ: Па нека дође.

ПАВКА: Ама, хтела сам баш да ти кажем: не знам да ли си ти намирисао зашто она у последње време долази тако често к нама?

ЈЕВРЕМ: Ето ти сад! Шта ја имам ту да намиришем?

ПАВКА: Па немаш шта, дабоме, кад си завукао нос у политику.

ЈЕВРЕМ: То да ми не кажеш други пут. Где ја завлачим нос, нека га завлачим. Ја знам шта радим!

ПАВКА: Ето, не може с тобом ни да се разговара о породичним стварима, кад ти одмах... Не знам ни шта сам почела да говорим?

ЈЕВРЕМ: Па то: да ли сам штогод намирисао?

ПАВКА: Јест, то! Ти знаш ваљда да је та госпа Марина нешто род овом господину Ивковићу?

ЈЕВРЕМ: Ако!

ПАВКА: А нешто ми се много распитује о Даници и хвали господина Ивковића и уопште... Прекјуче ми чак и рекла: „Бога ми, госпа-Павка, да гледамо ми да се ородимо!” Ето, тако ми је у очи рекла.

ЈЕВРЕМ (*који није ни слушао њено казивање, већ је само расејано гледао*): Па шта се то мене тиче?

ПАВКА: Боже, Јевреме, па говорим ти о твојем детету!

ЈЕВРЕМ: Откуд је госпа Марина моје дете? (*Извадио новине и разгледа.*)

ПАВКА: Ама, не она, човече, него... Чу ли ти, бога ти, што ти рекох, шта ми је жена прекјуче говорила?

ЈЕВРЕМ (*расејано*): Јест, јест, чуо сам... али нека говори ко шта хоће, шта се то нас тиче!

ПАВКА (*крсти се*): Ју, како да нас се не тиче, побогу, човече!

XII

МАРИНА, ЈЕВРЕМ, ПАВКА

МАРИНА (*долази споља*): Добар дан, добар дан, газда-Јевреме!

ЈЕВРЕМ: Добар дан!

ПАВКА: А ја вас баш гледам кроз прозор, па кажем Јеврему: ево госпа-Марине право к нама.

МАРИНА: Баш добро што вас видим, газда-Јевреме, те да вас као човека и грађанина запитам: има ли, бога вам, власти у овој земљи?

ЈЕВРЕМ: Па има, госпа-Марина. Ето, господин начелник...

МАРИНА: Или, ако нема власти, а оно, има ли бар грађанства?

ЈЕВРЕМ: Како да нема! Па ко би гласао за изборе кад не би било грађанства?

МАРИНА: Па молим вас лепо, како та власт и то грађанство трпи ова чуда? Ето, молим вас, сад баш прођох крај апотеке. (*Павки.*) Ју, слатка, оно вреди видети, оно се не да речима описати, оно треба очима видети. (*Јеврему.*) Пролазим крај апотеке и гледам. Знате ону секретарицу... Ју, забога. Па оно је већ јавна ствар... Виси овако, ево овако, на прозору, а онај ћосави потпоручник под прозором. Она, знате, њему све овако, овако, овако. (*Показује гестове рукама.*) А он њој све овако... Као у позоришту.

ПАВКА: Ју, ју, ју! (*Крсти се.*) Па кажу онда: није истина кад тако новине за понеку пишу.

МАРИНА: Томе би, забога, требала власт да стане на пут, а грађанство би требало да се гнуша.

ЈЕВРЕМ: Шта ћете, у свакој вароши има и таквих индивидуа!

МАРИНА: И бар да је нека персона, та секретарица, па и да ми није криво, али...

ПАВКА: Каквих ти нас нема! Да вам кажем само шта сам јуче чула, па да се крстите и левом и десном!

ЈЕВРЕМ: А, јесте, јесте... То треба да чујете! Ето, идите тамо у собу да вам каже Павка шта је јуче чула, па да се крстите и левом и десном. Идите, идите, то вреди да чујете!

ПАВКА (*нудећи Марину*): Извол'те!

МАРИНА (*полазећи, застане пред фотографијама које висе о зиду*): Бога вам, је ли ово све ваша фамилија?

ПАВКА: Јесте, Јевремова. Дао их бог много!

МАРИНА: И све живо?

ПАВКА: Готово.

МАРИНА: Овде?

ЈЕВРЕМ: Сви су овде.

МАРИНА: Много их има. (*Павки.*) Видите, па и то му је као неки мираз за зета, толики гласачи у фамилији... Како, није их мало, молим вас, и то... (*Улази у собу говорећи даље.*)

ПАВКА (*улази за њом*).

XIII

ЈЕВРЕМ, СРЕТА

ЈЕВРЕМ *(кад је госпа Марина поменула гласаче, тргне се из расејаности, те, чим су жене ушле у собу, прилази зиду и броји фотографије дотичући сваку кажипрстом. Кад наиђе Срета, он прекида):* А, баш добро!

СРЕТА: Добар дан, газда-Јевреме, како, како? *(Узима Јевремову табакеру са стола и прави цигарету.)*

ЈЕВРЕМ: Овај... хтео сам онако, како да ти кажем... Па јест, то, хтео сам с тобом да проговорим мало...

СРЕТА: Ако, ако... а о чему то, газда-Јевреме?

ЈЕВРЕМ: Па... како да ти кажем... имало би вазда о чему да се разговарамо, али ја сам хтео онако да проговорим о општим стварима...

СРЕТА: Аха, о општим? Добро, газда-Јевреме; можемо, што кажеш, разговарати и о општим стварима; зашто да не разговарамо!

ЈЕВРЕМ: Па то, знаш... Велим, могли би разговарати, на пример, о политици... ево, избори су, што кажу, на прагу.

СРЕТА: Јест, богме на прагу су!

ЈЕВРЕМ: Чујем, онако, сасвим поверљиво, да је начелник добио једно писмо из Београда да се Илић не бира за посланика.

СРЕТА: Гле, молим те! То нисам чуо? А зашто?

ЈЕВРЕМ: Они су, знаш, и иначе у свађи, начелник и Илић, па сад они из Београда пристали уз начелника да нађе неког мекшег.

СРЕТА: Гле, молим те! А ко то теби рече?

ЈЕВРЕМ: То... немој да ме питаш, то је поверљиво.

СРЕТА: Ако вала, доста је и било његовог!

ЈЕВРЕМ: Сасвим!

СРЕТА: Молим те, брате, је л' продаде своју кућу за среску канцеларију? А што? Зар није и други имао кућу за продају? Не кажем да сам ја имао, али, ето, да поставимо сваку ствар на своје место па да се упитамо: шта ће теби, на пример, оволика кућерина?

ЈЕВРЕМ: Па видиш да половину дајем под кирију. Дабоме да ми не треба!

СРЕТА: Е, па зар ниси могао ти да продаш кућу држави? Могао си, дабоме! Па онда, је л' му дадосмо списак наших грађана који су на робији? Изради човек помиловање само своје шураку, а нама свима шупаљ нос до очију.

ЈЕВРЕМ: Јес'!

СРЕТА: Па онда понамешта, брате целу своју фамилију и заузе сва места, од проте до општинског стрводера. Ако је на општинском кантару – његов рођак, ако је писар у општини његов рођак. Па доста, брате, има нас још у овој Србији који имамо рођаке за службу и робаке на робији и куће за продају! Је л' тако?

ЈЕВРЕМ: Тако је! Ух, да није из наше партије, па да му подвикнеш тако детаљно на збору. Али пусто не иде... него...

овај... кажи ти мени, шта мислиш, на пример, ко би онако од наших могао бити посланик место њега?

СРЕТА: Па како да ти кажем, брате мој! Ако ћемо сваку ствар да поставимо на своје место: он једини што је онако мало отресит, сви остали су некако мало завезани и глупи...

ЈЕВРЕМ: То јесте што кажеш, остали су некако завезани и глупи...

СРЕТА: Ето, баш, ако хоћеш да почнемо од тебе...

ЈЕВРЕМ (*грчевито прихвати*): Е, видиш, Срето, баш сам то и хтео да те питам! Видиш, они из Београда траже мекшег човека; зар ти не налазиш да сам ја мекши од Илића?

СРЕТА (*сад му је јасно*): Ја, ја, ја, ја, ја!... (*Удара језиком о непце.*) Сад, дакле, можемо да поставимо сваку ствар на своје место.

ЈЕВРЕМ: Ја велим... а то што кажеш... ако сам баш и завезан мало... то онако...

XIV

ДАНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

ДАНИЦА (*из десне собе*): Мајка хоће нешто да разговара са госпа-Марином што ја не треба да чујем, па ми казала да ја изађем у ову собу. (*Срети.*) Добар дан!

СРЕТА: Добар дан! Добар дан!

ЈЕВРЕМ: Е, и ја, видиш, хоћу, на пример, да разговарам нешто са господином Сретом што ти не треба да чујеш, зато изађи из ове собе па иди у неку трећу.

ДАНИЦА (*радосно*): Да изађем у ходник?

ЈЕВРЕМ: Дабоме, да изађеш!

ДАНИЦА (*весело отрчи*).

XV

ПРЕЂАШЊИ, БЕЗДАНИЦЕ

ЈЕВРЕМ (*шета забринуто и наставља ред мисли које је Даница својим доласком прекинула*): А није да кажеш да не бих умео ништа рећи. Умем, а умем — ако треба — и да ћутим.

СРЕТА: Умеш?

ЈЕВРЕМ: Баш и да не умем што, има тамо у Београду паметних људи па ће ми рећи: кад, на пример, треба да ћутим, а кад да говорим.

СРЕТА (*који је за све то време мислио*): Е, чекај сад ти, брате си ми мој, да ми најпре поставимо сваку ствар на своје место... Кажи ти мени најпре, како ти стојиш са начелником?

ЈЕВРЕМ (*трља два кажипрста један о други*): Овако!... Јутрос баш идем ја тако чаршијом, а господин начелник спусти тек руку мени на раме, као на пример брату своме, па ће рећи...

СРЕТА: Чекај... чекај... друго: брате си ми мој, кажи ти мени, што ће теби да будеш народни посланик кад ти овде више

зарађујеш од ситних интереса но што ће ти дијурна донети?

ЈЕВРЕМ (*збуњен*): Па... знаш како је... није то за зараду, него... онако... народно поверење... почаст, и онако као...

СРЕТА: Добро, сад смо начисто и сад можемо да поставимо сваку ствар на своје место. Ти знаш, Јевреме, да сам ја вешт за те ствари.

ЈЕВРЕМ (*хтео би нешто да каже*).

СРЕТА: Знаш шта ћеш да кажеш: да сам био вешт, ја не бих одлежао годину дана за дефицит.

ЈЕВРЕМ: Нисам то хтео да кажем.

СРЕТА: Молим те, то си хтео да кажеш, видим да си то хтео да кажеш. Али, брате си ми мој то је друга ствар, то је судбина. То може сваког да постигне. Не зна се шта носи дан а шта носи ноћ. Ето, на пример, данас си здрав и читав, а сутра осванеш пред судом због дефицита. Добро, рецимо, трговац си, па не можеш имати дефицит, али да си порезник, као ја што сам био, питао бих те онда...

ЈЕВРЕМ: Па то јесте!

СРЕТА: И ти мислиш да мене вређа што ме зову Срета Нумера 2436. То је нумера судске пресуде којом сам био осуђен на годину дана. А треба да знаш, господине мој, да је та нумера баш учинила да мени скочи нумера у овој вароши. Дедер, реци, ево, ти мени: који је то посао који би се могао свршити без мене? 'Ајде, реци ми? Ако треба да се растури какав лажан глас по вароши, дај овамо Срету; ако треба да се поквари какав политички збор, дај овамо Срету; ако треба да се фалсификују изборни спискови, дај овамо Срету; ако треба жалба на изборе, дај опет Срету. И да не рачунамо ситне послове: растурање лицитација, сведочење, честитке влади, допис, телеграм против насиља и ваздан таквих ствари.

ЈЕВРЕМ: Па то јесте... Зато ја, видиш, и хоћу с тобом.

СРЕТА: Знам ја да ти хоћеш са мном, али је сад питање: да ли ја хоћу с тобом?

ЈЕВРЕМ: Па ја велим...

СРЕТА: Ама, немаш ту ништа ти да велиш или да не велиш, то је ствар рачуна. Ти, рецимо, имаш у рукама краља, а ја, брате си ми мој, кеца. Е, добро, онда брате мој, да ти мени одговориш на фарбу, ако хоћеш да ја тебе поставим на своје место.

ЈЕВРЕМ: Да одговорим, зашто да не одговорим, само... Не разумем те како?

СРЕТА: И то ћу ти рећи. Ти, видиш, не можеш сам за себе да учиниш ништа, ја ти требам, је ли, то признајеш? Е, лепо, онда ево: ја бацам кеца! Је л' ме разумеш сад?

ЈЕВРЕМ: Не разумем.

СРЕТА: Не разумеш? Добро, сад ћеш ме разумети. Видиш, ја имам на женино име ону велику њиву ван вароши... два хектара... То би требала држава да ми откупи, нек подигне тамо болницу, касарну, расадник, казнени завод; шта хоће нек подигне, само држава треба то да откупи, је ли?

ЈЕВРЕМ: Јес'!

СРЕТА: Па онда, брате си ми мој, ја имам петнаест година практикантске службе, пре но што сам постао порезником, а нисам ја тих петнаест година радио за себе, него за државу. Е па, брате, право је да држава призна те године службе!

ЈЕВРЕМ: А нумера 2436?

СРЕТА: Не брини ти за то, само кад си ти посланик. Обнова парнице... нови докази... невиност... пензија, разумеш

ли?

ЈЕВРЕМ: Разумем.

СРЕТА: Па онда, брате си ми мој, ја бих рад и да се упослим.

ЈЕВРЕМ: Опет у службу?

СРЕТА: Каква служба, бога ти, докле ћемо сви да висимо на државним јаслима! Има и других послова сем државне службе, само кад се свака ствар постави на своје место.

ЈЕВРЕМ: Па јес', право кажеш!

СРЕТА: Има ти ту, брате, хиљаду ситних послова и крупних прихода, само кад је човек вредан и онако окретан. Ето, на пример, ти си посланик и ти не можеш као посланик да примиш лицитацију за зидање касарне на мојој њиви. Али, на пример, можеш да је примиш на моје име, је ли? Па онда, брате мој рођени, не можеш ти у овој земљи посећи ниједно дрво на своје име, ал' на моје можеш оборити читаве планине. Па онда помиловања! Колико света лежи на робији бамбадава, па и то ти је леп посао, само кад је човек вредан и окретан. Да ли ме сад разумеш?

ЈЕВРЕМ: Разумем!

СРЕТА: Е, то ти је, видиш, оно: бацио сам кеца, сад ти одговарај на фарбу.

ЈЕВРЕМ (*забринуто*): Само... овај...

XVI

ПАВКА, ПРЕЂАШЊИ

ПАВКА (*излази из собе*): Јевреме... да те припитам.

ЈЕВРЕМ: Немој, молим те, да ме питаш, јер нисам ни за какво питање!

ПАВКА: Жена изишла с фарбом на среду.

ЈЕВРЕМ: Ама кој' изишао с фарбом на среду?

ПАВКА: Па, госпа Марина.

ЈЕВРЕМ: О, господе, откуда јој сад пало на памет да изиђе с фарбом на среду? Зар не видиш да сам у највећој бризи?

ПАВКА: Треба да јој одговорим!

ЈЕВРЕМ: Молим те, Павка, иди тамо у собу, па изиђи и ти с фарбом на среду!

СРЕТА: Сасвим, сваку ствар треба поставити на своје место.

ПАВКА: Ама, човече божји, па шта да кажем жени?

ЈЕВРЕМ (*расејано*): Зар ја знам... ето... на пример... на пример... ако је она бацила краља, онда ти баци кеца... (*Збуну се.*) Није то... већ сваку ствар постави на своје место, па ето ти!

ПАВКА (*крсти се*): Човече божји, говориш као да није реч о твојој детету.

ЈЕВРЕМ: Ама јесте, али не волим кад те детињасте ствари падну тако... кад човек има других брига.

ПАВКА: Бар да знам шта да кажем жени?

ЈЕВРЕМ: Откуд ја знам шта да јој кажеш? Напоследку, реци јој нека се стрпи док не прођу избори...

ПАВКА (*зграние се*): Шта је теби, побогу, човече! Ја видим већ да си ти дигô руке, него ћу ја да кидам — па како бог да!

ЈЕВРЕМ: Па добро, кидај, а ја... ја ћу већ промислити о томе.

ПАВКА: Промишљај Ти, ако, ако; а ја већ знам шта ћу!
(*Оде.*)

XVII

ЈЕВРЕМ, СРЕТА

ЈЕВРЕМ (*после мање паузе*): Сад ми дошла... као да је сад време томе.

СРЕТА: Па жена, видиш, неће без твог питања.

ЈЕВРЕМ: Јест, него... (*Замисли се расејано.*) А Илић?

СРЕТА: Шта Илић?

ЈЕВРЕМ: Ако он, на пример, неће да прими начелников савет да се одрекне, него удари у страну... Он има много гласача, ужива народно поверење!

СРЕТА: Хм, народно поверење? И то ти је, брате, артикал као и сваки други артикал. Метнеш га на кантар, видиш колико је тешко, одрешиш кесу па платиш. Оно, не кажем да ће то ићи сасвим као намазано; Илић ће се узјогунити, али спреми кесу, па ето ти!

ЈЕВРЕМ: Како то мислиш?

СРЕТА: Па ето тако: ти, газда-Јевреме, имаш пара, Илић има народно поверење. Добро! Да поставимо сваку ствар на своје место. Илић петља и не може да састави крај с крајем, а теби се, газда-Јевреме, помало и прелива; њему плаћање најахује на плаћање, теби примање најахује на примање.

ЈЕВРЕМ (*буну се*): Није баш тако...

СРЕТА: Ама, де, остави, тако је кад ти ја кажем! Е, па лепо, кад је тако, отићи ћу њему па ћу му рећи: дедер, дај кантар да измеримо то твоје народно поверење, па да га се ти, брате, пред твојим бирачима одречеш у корист газда-Јеврема Прокића. Ето, тако се то ради!

ЈЕВРЕМ: Гле, молим те!

СРЕТА: Е, видиш, ако тако све изведемо и ако смо се споразумели као људи, онда се може рећи да је свака ствар постављена на своје место.

ЈЕВРЕМ: И ти мислиш?

СРЕТА: Ја мислим, брате и пријатељу, да ћеш ти и нико други бити народни посланик!

ЈЕВРЕМ: И то баш... овај... онако, да будем изабран?

СРЕТА: Па изабран, дабоме!

ЈЕВРЕМ: ... Већином гласова?

СРЕТА: Па већином гласова, није него мањином! Само, дабоме, са начелником ти да удесиш, то не могу ја. Најбоље је да ухватиш писара Секулића; он је онако ватра човек за те ствари и овако обрће начелника око малог прста.

ЈЕВРЕМ: Јест, то је истина, он је, кажу, ватра.

СРЕТА: И када га нађеш, реци му, бога ти, од своје стране, нека ме се окане. Петља ме тамо за некакву бајаги двапут наплату. Молим те, сад кад се бацимо на овај озбиљан посао, немамо кад за никакве истраге. Нека баци акта у фиоку! А ти, овај, гледај лепо с њим. *(Полазећи.)* И немој да стегнеш руку. 'Ајд', одох ја мало да омиришем чаршију и да пустим твоје име у саобраћај, нека се чује... Да поставимо, знаш, сваку ствар на своје место.

ЈЕВРЕМ: Е, па хајде, нека је са срећом!

СРЕТА: Видећеш ти шта вреди Срета, нумера 2436!
(Одлази.)

XVIII

ЈЕВРЕМ,ДАНИЦА

ЈЕВРЕМ *(пошто га је испратио, враћа се замишљено).*

ДАНИЦА *(улази споља):* Оде господин Срета?

ЈЕВРЕМ *(тргне се из мисли):* Где си била досад?

ДАНИЦА: Па тамо, у ходнику.

ЈЕВРЕМ: Је л' се није чуло тамо шта смо разговарали ја и господин Срета?

ДАНИЦА: Није. Разговарала сам све време са господином Ивковићем, па не бих ни могла да чујем и да сам хтела.

ЈЕВРЕМ: С њим разговарала? А шта он онако каже... о чему сте разговарали?

ДАНИЦА: О врло важним стварима.

ЈЕВРЕМ: О важним стварима? Зар он с тобом разговара о важним стварима?

ДАНИЦА: Па онако... каже, иде у Београд... Хоће да се кандидује за народног посланика... каже...

ЈЕВРЕМ (*претрне*): Шта каже?

ДАНИЦА: Па то, хоће да иде у Београд...

ЈЕВРЕМ: Ама, није то, него оно друго?

ДАНИЦА: Које друго?

ЈЕВРЕМ: Оно друго што ти је казао?

ДАНИЦА: Па то... каже, хоће да се кандидује за народног посланика.

ЈЕВРЕМ: Кој' да се кандидује за народног посланика?

ДАНИЦА: Па он, господин Ивковић. Каже, терају га пријатељи, он није хтео, али га терају пријатељи и они из Београда...

ЈЕВРЕМ: А начелник?

ДАНИЦА: Па он каже, њега ће да кандидује опозиција.

ЈЕВРЕМ: Аха! Опозиција! Дакле, тако, опозиција? А чему опозиција, зашто опозиција, коме опозиција? А? Е, то ћемо да видимо! Иди, иди му кажи: е, то ћемо да видимо! Управо: иди му кажи да он... Чекај: иди му кажи да је... Чекај!... Иди дођавола и немој ником ништа да кажеш.

ДАНИЦА (*гледа га зачуђено и изненађено и одлази десно*).

ЈЕВРЕМ (*узбуђено хода и говори нешто сам себи, млатарајући рукама*).

XIX

СПИРА, СПИРИНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

СПИРИНИЦА (*за њом Спира*): Е, е, е, е, па, зете, светло ти око!

СПИРА: Ама, остави, бога ти, какво светло око! Како можеш тако с неба па у ребра?

СПИРИНИЦА (*избекељи се на Спиру и крсти се*): О, госпoде Саваоте! Да чудна човека, не даш ми ни да зинем!

СПИРА: Па зини, брате, али кад зинеш, а ти бар кажи нешто паметно.

СПИРИНИЦА: А теби већ памет цури кроз капу! Ма'ни се... (*Пљује га.*) П... пп... п... п... п... да ми те не урекну!

СПИРА: Е, Мицо, ти опет тражиш? Моли се богу што је туђа кућа и што није ред...

СПИРИНИЦА: А ти па нашао туђу кућу да се ребриш. Суклато!

ЈЕВРЕМ (*стао између њих и покушава да их умири*): Ама, де! Нисте ваљда дошли да се овде свађате?!

СПИРИНИЦА: Па нисмо, дабоме, него кад он за прву реч.

ЈЕВРЕМ: Чекај, молим те! О, људи божји, па мени пуна глава брига, и сад још ми ви дошли да се свађате!

СПИРИНИЦА (*узређено*): Па ми можемо ићи. Можемо се ми и на другом месту свађати, не морамо баш овде!

ЈЕВРЕМ: Ама, не кажем то.

СПИРА: Чекај, молим те, да се прво објаснимо о главној ствари. Дошао малочас твој слуга, вели: послала га Павка и зове нас да дођемо. Вели: важна ствар, тиче се детета!

ЈЕВРЕМ: А јест, госпа Марина изашла с фарбом на среду.

СПИРИНИЦА: Ју, с каквом фарбом?

ЈЕВРЕМ: Па, знаш, она је род господину Ивковићу!

СПИРИНИЦА: Па да није за Даницу?

ЈЕВРЕМ: Јес'?

СПИРИНИЦА: А кад је изишла с фарбом на среду?

ЈЕВРЕМ: Сад!

СПИРИНИЦА: Па сад?

СПИРА: Па ту, брате, нити имаш што да размишљаш, нити да се саветујеш са нама. Младић је честит...

СПИРИНИЦА: Прилика је врло добра, и ако је да мене питате...

СПИРА: Па чекај, забога. Зар не видиш да сам ја зинуо да кажем...

СПИРИНИЦА: Али ти, кад зинеш, не умеш да затвориш уста.

СПИРА: Нисам ни пар речи рекао!

СПИРИНИЦА: Не даш човеку до речи да дође!

ЈЕВРЕМ: Ама, умирите се, забога!

СПИРА: Па то кажем, прилика није рђава, млад човек, адвокат, добро ради.

ЈЕВРЕМ: Знам, али – опозиција.

СПИРА: А шта се то тебе тиче?

СПИРИНИЦА: И поп Анта има зета опозицију, па још како лепо живе.

ЈЕВРЕМ: Јес', али... овај... како да кажем... он може да се кандидује и за посланика.

СПИРИНИЦА: Зар он?

ЈЕВРЕМ: Јес'!

СПИРА: Па још боље!

ЈЕВРЕМ: А... овај... шта сам оно хтео да кажем... па то, знаш... и ја, то јест господин начелник... управо није ни он, него они из Београда... или боље рећи: народ... овдашњи народ... хоће да и ја будем посланик...

СПИРА и СПИРИНИЦА (*зграну се*): Ти?

ЈЕВРЕМ (*ставља прст на уста*): Пст! То је засад још тајна, још није свршено.

СПИРА: Па право да ти кажем, и треба. Из наше фамилије још нико није био посланик, а толика фамилија.

СПИРИНИЦА: Па дабоме, кад си се ти затутуљио па не умеш да макнеш! А што не би ти био посланик; кад може Јеврем, ваљда можеш и ти...

СПИРА: Ама не иде то тако, жено!

СПИРИНИЦА: Не иде код тебе, теби ништа не иде, кад си ти...

СПИРА: Јеврем, видиш, има поверење...

СПИРИНИЦА: А што ти да немаш поверење?

ЈЕВРЕМ: Ама, чекај, брате, немојте се свађати; још то није свршено, још је зец у шуми!

СПИРА: Па рецимо и да је свршено, не видим што ти то смета за Даницу.

ЈЕВРЕМ: Како да ми не смета? Ја кандидат владин, а он кандидат опозицијин; он мене гледа да обори, ја њега. Па онда, молим те, ја морам грдити опозиционог кандидата, јер како ћу друкче да обавештавам народ ако не грдим противника?

СПИРА: То јест!

ЈЕВРЕМ: А и он ће мене да грди.

СПИРА: Хоће. Али опет, ја мислим да то није ништа, то је више онако, политички. Политички можеш у Србији кога хоћеш да изгрдиш, па опет...

ЈЕВРЕМ: Добро, ништа није, ако ја будем изабран, али ако он буде изабран, а ја останем бамбадава изгрђен.

СПИРА: Опет ништа!

ЈЕВРЕМ: Па онда, ја морам по дужности, у интересу партије, њега да мрзим. Не могу ја тек волети опозиционог

кандидата.

СПИРА: Није ни то баш онако строго као што је било некад. Пре, кад си га мрзео, а ти си га мрзео као пса — или ти или он, до истраге. А сад се некако смекшало. Зар не видиш да сад у свакоме послу ортакују партије? Ако је трговина, читаш: „Симић и Петровић”; распиташ се, а оно Симић владина странка, а Петровић опозиција, па де, нек измакне лиферација ако може! Па онда: таст Павловић, а зет Јанковић, таст владина странка, а зет опозиција. Па иде као намазано; а таст посланик — а зет начелник окружни; а зет посланик — а таст председник општине. Извештили се људи, па то ти је!

ЈЕВРЕМ: Ама, то јесте, него незгодно му долази, баш сад уочи избора.

СПИРИНИЦА: Па зар госпа Марина навалила баш сад да се то сврши?

ЈЕВРЕМ: Па сад. овога часа. Ено их тамо у соби кувају...

СПИРИНИЦА: Ију, а ви мене овде држите читав сат. Што не говориш, забога? *(Одјур.*)

XX

ЈЕВРЕМ, СПИРА

ЈЕВРЕМ: Што не иде, не иде! Ако хоће после избора, добро, можемо да разговарамо. Па онда... ко зна да то није и нека замка?

СПИРА: Каква замка?

ЈЕВРЕМ: Па знаш како се праве замке и подвале уочи избора. То може лако бити. Нећу да чујем. Сад нећу да чујем, а после избора можемо разговарати. Иди, Спиро, тамо у собу па им тако реци: после избора можемо разговарати!

XXI

МЛАДЕН, ПРЕЂАШЊИ

МЛАДЕН (*доноси једну хартијицу*): Даде ми ово цедуљче господин Срета.

ЈЕВРЕМ: Срета? Је л' баш он ти даде?

МЛАДЕН: Јес'! (*Одлази.*)

ЈЕВРЕМ (*радознало развија и тешко чита*): „Сад сам разговарао са Секулићем. Начелник му казао да ће те звати да разговара с тобом. Ствар можемо сматрати за пола свршену. Пијемо на твој рачун!” (*Збуњен радошћу, усхићен.*) Спиро... Спиро...

СПИРА: Чујем...

ЈЕВРЕМ: Пола свршено!

СПИРА: Море, све је свршено. Кад тебе начелник зове на саветовање, а Видиш и Секулић је ту... па онда...

ЈЕВРЕМ: И већ пију на мој рачун!

СПИРА: Па дабоме!... Нека је са срећом, Јевреме!

ЈЕВРЕМ: Дај боже, Спиро, брате! (*Потресен грли га.*)

XXII

ПАВКА, СПИРИНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

ПАВКА (*долази из собе, за њом Марина и Спириница. Марина одмах журно одлази на задња врата. Она је отишла да извести Ивковића о срећно свршеним преговорима*): Јевреме, кажи драгичка!

ЈЕВРЕМ: Пст! Чекај! Кажи ти прво драгичка!

ПАВКА: Ама, кажи ти, кад ти кажем!

ЈЕВРЕМ: Па добро: драгичка!

ПАВКА: Ја, у име божје, дадох реч за Даницу.

ЈЕВРЕМ: А ја дадох реч за посланика.

СПИРИНИЦА (*Јеврему*): Ју, па ти се и не зарадова!

СПИРА: Ти да се не мешаш, јеси ли чула?

СПИРИНИЦА: Ама, пусти ме, човече, макар једну реч да проговорим. Кажем: отац, а не радује се детињој срећи.

ЈЕВРЕМ: Ама, ко се не радује, радујем се, него... чу ли, Павка, шта ти ја рекох: ја, у име божје, одох у посланике.

ПАВКА: Боже, па две радости одједанпут!

XXIII

ДАНИЦА, МЛАДЕН, ПРЕЂАШЊИ

ДАНИЦА (*наилази на врата, за њом Младен*).

ПАВКА: 'Ајд' овамо, па пољуби оцу руку! (*Даница љуби руку Јеврему.*)

МАРИНА (*из задњих врата, за њом Ивковић*): 'Ајде овамо, па пољуби мајци руку.

ЈЕВРЕМ (*уплашио се, збунио, трза руку коју је Ивковић пришао да пољуби*): Ама, чекајте, брате!

СВИ: 'Ајде, 'ајде. Нека је са срећом, дај боже!

ПАВКА: Младене, отрчи одмах кум-Стеви и кажи му...

ЈЕВРЕМ: Чекај!... иди, овај, кум-Стеви и газда-Арси и пријатељ-Мики и реци им...

СПИРА: Реци им: газда-Јевремова Даница...

СПИРИНИЦА: Ама, пусти човека нека каже што је почео!

СПИРА: Не мешај се ти!

ЈЕВРЕМ: Чекајте, брате, чекајте прво да поставимо сваку ствар на своје место.

XXIV

ЖАНДАРМ, ПРЕЂАШЊИ

ЖАНДАРМ (*улази са дна*): Послао ме, газда-Јевреме, господин начелник да дођеш до њега, има господин начелник важан разговор с тобом.

ЈЕВРЕМ (*срећан и збуњен све више*): Је л' баш он то рекао?

ЖАНДАРМ: Па јес', рекао господин начелник.

ЈЕВРЕМ: Спиरो, пола!

СПИРА: Све!

ПАВКА: Иди ти, Младене, кум-Стеви и кажи му...

ЈЕВРЕМ: Чекај, чекај, молим те. Ствар се, као што видиш, сасвим замрсила... управо, није се замрсила, него онако... (*Павки.*) Добро, шта хоћеш ти? Хоћеш да Младен иде кум-Стеви. Добро, то знамо. (*Ивковићу.*) А шта хоћеш ти?

ИВКОВИЋ: Та да вам пољубим руку!

ЈЕВРЕМ: И то знамо! (*Жандарму.*) А ти?

ЖАНДАРМ: ... Господин начелник...

ЈЕВРЕМ: Врло добро... и то знамо...

ПАВКА: Па нек иде Младен?

ЈЕВРЕМ: Нек иде... иди... чекај... реци кум-Стеви...

ПАВКА: ... И пријатељ-Мики...

СПИРИНИЦА: ... И газда Арси...

ЈЕВРЕМ: Па добро, ал'шта да им каже? (*Сети се.*) Реци им: газда Јеврем се испросио за народног посланика...

ПАВКА: Ама, за Даницу.

ЈЕВРЕМ: Па то, то хоћу да кажем, реци: жена народног посланика. То јест, ћерка народног посланика, управо зет народног посланика... односно... ето, не знам ни шта говорим! Збунили сте ме и ја сад, на пример, не знам шта говорим, и управо не знам ко држи у руци кеца, а ко краља... *(Ивковићу.)* Па дабоме, кад си и ти умешао твоју фарбу!... *(Продера се на Младена.)* Иди, па реци шта хоћеш! *(Младен оде.)*

СВИ *(смеју се и честитају међу собом).*

ПАВКА: А жандарму ниси ништа одговорио, човек чека.

ЈЕВРЕМ: А, јес'! *(Прилази жандарму и спушта му руку на раме.)* Ти, брате, ако те запита штогод господин начелник, а ти само реци: газда Јеврем ми је спустио руку на раме, он зна шта то значи. А за долажење, ево, сад ћу ја да дођем.

ЖАНДАРМ: Разумем! *(Салутира и одлази.)*

ИВКОВИЋ: Па хоћете ли се, најзад, газда-Јевреме, и мене сетити?

ЈЕВРЕМ *(спусти му руку на раме).* Ево и теби да спустим руку на раме.

СПИРА: Тако, брате. То си требао одмах.

СПИРИНИЦА: Не мешај се ти!

СПИРА: Ама, остави ме, жено... једанпут...

СПИРИНИЦА: Шта имам да те оставим, кад непрестано говориш... *(Они се и дале препиру, све док се завеса потпуно не спусти.)*

ЧИН ДРУГИ

Другасоба (с улице). У дну два прозора. Лево врата која су затворена и пред која је постављен висок орман, а десно двоја врата.

I

ДАНИЦА, ИВКОВИЋ, ПАВКА

ДАНИЦА (испраћајући са мајком Ивковића, који је завршио посету и пошао): Што тако журите?

ИВКОВИЋ: Шта ћете, послови! Ви знате да бих ја врло радо остао овде што дуже.

ПАВКА: Боље би било кад би и твој отац гледао тако своје послове. Истина, зете, кад би му ти проговорио; диже човек руке од дућана па неће више ни да навири.

ИВКОВИЋ: Незгодно ми је да му ја говорим. Мислио би хоћу да га ометем у агитацији. Зар не видите да се сав предао агитацији противу мене?

ДАНИЦА: Боже, како је то непријатно, ви радите против њега, а он противу вас.

ИВКОВИЋ: Признајем да је непријатно, па ипак може бити и занимљиво, јер ко било да победи, из ваше куће иде један посланик у Београд.

ДАНИЦА: Да, али он вас грди.

ПАВКА: Е, па немој ти сад, и зет грди њега.

ИВКОВИЋ: Ја?

ПАВКА: Тако он каже, да говориш на зборовима против њега.

ИВКОВИЋ: То је већ друго, сасвим друго. Само, отац је отишао даље од тога, он се упустио са последњим људима који измишљају, клеветају и подмећу. Хватају чак и оне које ја пословно гоним. Ето, сећате ли се онога... што је залутао био код вас кад ме је једанпут тражио... тужио сам га због жене.

ПАВКА (*досећа се*): Канда Сима Сокић.

ИВКОВИЋ: Да. Тај им је сад највећи агитатор и натуткали га те какве све гадости не говори.

ДАНИЦА: Једва чекам да се ти избори сврше. Мене је чисто страх!

ИВКОВИЋ: Па, ипак, нећемо се ми посвађати. Не бојте се! Ко победи тај ће после опростити своме противнику... Зар не? (*Гледа у сат.*) Имам рочиште које не смем да напустим. Гледаћу ипак до подне да дођем. Госпођице, вама поверавам интересе моје партије. Отац је наредио момку те сваком ко ме тражи каже да нисам код куће и да нећу ни долазити, па ми на тај начин одбија бираче. Молим вас, ако ме ко потражи, реците да ћу скоро доћи.

ДАНИЦА: А ако чује отац да сам то радила?

ИВКОВИЋ: А ви му реците отворено да ви сад припадате мојој партији. Довиђења!...

ДАНИЦА (*на вратима*): Дођите на подне!

II

ДАНИЦА, ПАВКА

ДАНИЦА: Знаш, мајка, право да ти кажем, све ме нешто страх од тих избора.

ПАВКА: А што?

ДАНИЦА: Да се нешто не поквари.

ПАВКА: Па оно, ако ћемо право, он би требао да попусти, млађи је.

ДАНИЦА: Па нема шта ту да се попусти, ко добије више гласова, тај је посланик.

ПАВКА: Знам, ал' видиш, ако ћемо онако фамилијарно, право би било ја и твој отац да идемо сад као посланици у Београд, а вас двоје, млађи сте, имате времена.

ДАНИЦА: То све зависи од тога ко има поверење народно.

ПАВКА: А он га бајаги има?

ДАНИЦА: Па има.

ПАВКА: Ћути, бога ти, ухватио се с којекаквима!

ДАНИЦА: А већ отац?

ПАВКА: Шта отац?

ДАНИЦА: Он се кобајаги с бољима ухватио!

ПАВКА: Ју! Још ћеш почети против рођеног оца да говориш!

ДАНИЦА: Нећу, али што је право, право је! Ето, зар се отац није ухватио и са оним Сретом, а цела га варош и цео округ зна ко је и какав је...

ПАВКА: И цела варош и цео округ да зна, ал' ти не мораш да знаш, нити се тебе то тиче. Гле ти ње! Немој да мислиш ако смо пристали да те дамо, да смо те уписали и у његову партију!

ДАНИЦА: А откад си ти то у очевој партији?

ПАВКА: Откад сам се удала, синко.

ДАНИЦА: Е, па и ја откад сам се испросила.

ПАВКА: Прво и прво, ако си се испросила, он ти није још муж, а друго, и да ти је муж, не би му твоја одбрана ништа помогла да буде посланик.

ДАНИЦА: Па биће он посланик и без моје одбране.

ПАВКА: Е, а ко ти то каже?

ДАНИЦА: Ја кажем!

ПАВКА: Од њега си ваљда чула?

ДАНИЦА: Па од њега.

ПАВКА: А ја сам, видиш, од Јеврема чула да он неће бити посланик и да се бамбадава бакће и ломи.

ДАНИЦА: Не зна то отац, он мисли...

ПАВКА: Гле сад ти ње! Дакле, отац не зна, а он зна?

ДАНИЦА: Па јес'!

ПАВКА: Господе боже, ти то онако из ината само!

ДАНИЦА: Ја само кажем да ће он бити посланик.

ПАВКА: Ако је до ината, кћери, упамти: мој муж мора бити посланик.

ДАНИЦА: Па нека буде, ако може.

ПАВКА: Биће, боме, ја ти то кажем!

ДАНИЦА: Осим ако ти не гласаш за њега.

ПАВКА: Није ни моја мајка гласала па нећу ни ја. Али умем и ја друкчије кад је до ината! Заћи ћу по кућама па ћу упалити жене!

ДАНИЦА: Да гласају?

ПАВКА: Не да гласају него да гласају њини мужеви онако како оне хоће. Знам ја добро у које ћу куће поћи и у којој је кући жена господар, па ћемо видети. Кад је инат, умем и ја!

ДАНИЦА: Мањ ако то не помогне!

ПАВКА (*крсти се*): Ју, ју, ју! Е, јеси чула, ти си пустила језик као права опозиција. Зар те није срамота тако да разговараш с мајком?

ДАНИЦА: Па, не, али...

ПАВКА: Ни речи више да ми ниси казала, да ми не прекипи! Боље склони ми се испред очију.

ДАНИЦА: Добро, склонићу се! (*Одлази у собу.*)

СПИРА, СПИРИНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

СПИРА (за њим Спириница): Добар дан, свајо!

ПАВКА: О, баш добро...

СПИРИНИЦА: А знаш шта смо решили ја и Спира?

СПИРА: Ама, нисмо решили, него...

СПИРИНИЦА: Та пусти ме, човече, један једини пут у животу да кажем што хоћу!

СПИРА: Кажи, али реци како је у ствари!

СПИРИНИЦА: О, господе боже! Не чека да кажем, па онда ако има што да примети, него...

СПИРА: Па добро, 'ајде реци.

СПИРИНИЦА: Ја и Спира смо решили: нека Јеврем буде посланик, а Спира председник општине.

СПИРА: Ето, као да то зависи од тога што смо ми решили!

СПИРИНИЦА: Не зависи, али ако буде Јеврем посланик, а он нека гледа! Боље му је ваљда да метне свога за председника општине него туђина.

СПИРА: Па јесте, ал' има за то времена.

СПИРИНИЦА: А што не би' казала Павки?

ПАВКА: Па јесте!

СПИРИНИЦА: Па нека му она кљуца сваки дан. Знаш како је кад жена за нешто запне!

СПИРА: Знам!

ПАВКА: Ама 'ајде овамо у собу, да седнемо. Имам ваздан да вам казујем.

СПИРИНИЦА: 'Ајде. (*Одлазе сви у десну собу.*)

IV

ЈЕВРЕМ, СЕКУЛИЋ

ЈЕВРЕМ (*за њим Секулић*): Ево, из ове собе. Ето, тај орман затвара врата која воде у његов стан.

СЕКУЛИЋ: Баш у његову собу?

ЈЕВРЕМ: Јест', ту му је канцеларија.

СЕКУЛИЋ: Врло добро, врло добро! (*Припије се крај ормана и прислушкује.*) Аха, аха... па може и да се чује. Слушај, газда-Јевреме, овај ћеш орман маћи одавде. Метни га, ено тамо, између прозора.

ЈЕВРЕМ: А зашто?

СЕКУЛИЋ: Треба ослухнути. Код њега се скупљају сумњиви типови, тице. Треба ослухнути... Ту се свакојачко воде разговори против постојећег стања, против владе, против начелника, против мене; против владе, против свега у овој земљи... Треба ослухнути. А ко држи кључ од тих врата?

ЈЕВРЕМ (*вади га из џепа*): Ја!

СЕКУЛИЋ: Ако, ако, то је добро... Овај, какав оно дуван пушиш ти, газда-Јевреме?

ЈЕВРЕМ: Мек, мек дуван пушим.

СЕКУЛИЋ (*сео и прави цигарету*): Седи, седи, молим те... Мислио сам ја, знаш... у први мах да му откажемо квартир. Каквог то смисла има: кандидат опозиције па под истим кровом са владиним кандидатом? Али, сад сам се на лицу места уверио да је овако боље.

ЈЕВРЕМ: Јес', боље је!

СЕКУЛИЋ: Овако га држимо кô буву под ноктом... (*Припаљује цигарету.*)

ЈЕВРЕМ (*прави и сам цигарету*): Велиш, тако каже господин начелник?

СЕКУЛИЋ: Шта: „каже господин начелник“? Не каже, брате, господин начелник ништа, него то ја кажем, разумеш ли, ја кажем! Они само знају да кажу: Секулић овакав, Секулић онакав. Читао си ваљда дописе о мени? Па јесте, бре... (*Грува се у груди.*) Ја се не стидим тога што сам био жандармеријски поднаредник. Да их видим, те школоване, кад дође тако велика ватра као што су избори. Сви они измакну па дај Секулића напред! А ја, боме, изађем пред народ па „мирно“!... „Народе, разброј с!“ (*Смеје се задовољно.*)

ЈЕВРЕМ: Дисциплина, а?

СЕКУЛИЋ: Кажу: Секулић, служи свакој партији. А што брате? Ја сам војник, тако сам васпитан, војнички. Досад сам био у овој команди, сад прелазим у ову. Не питам ја ко је старешина, него: „Разумем!“

ЈЕВРЕМ: Па јесте! А како велиш, је ли све онако спремно?

СЕКУЛИЋ: Шта спремно?

ЈЕВРЕМ: Па то, за изборе. Јесу л' учињене све припреме?

СЕКУЛИЋ: Шта има да се припрема? Све је то, видиш, овде, у моме џепу. За то се ти не брени, то је моја брига. (*Вади једну хартију из џепа.*) Повадио сам, видиш, из аката све кривице, и оне које су отишле већ у акта и оне које нису још ни дошле до акта, све, све. Па онда лицитације, интабулације, процене, прописе, забране, преносе и уопште такве ствари. Све ћу те грлице сад да хватам на „кратак позив” са три црвене штрикле. Па кад ми дође, а ја тек: „Е, грлице моја, ти канда имаш неку процену, а? А, овај, за кога ти, препелице моја, мислиш да гласаш, је ли за газда-Јеврема Прокића. а?”

ЈЕВРЕМ (*задовољно*): Хе, хе... формална агитација!

СЕКУЛИН: Па, брате, то ти је наш посао! Сваки мајстор треба да је печен у своме послу. Зашто сам ја овде, и зашто ми је краљ дао указ него да упутим овај народ! Јеси ли читао који пут указ у званичним новинама?

ЈЕВРЕМ: Јесам!

СЕКУЛИН: „По милости божјој и вољи народној: Секулић писар тога и тога среза, по потреби службе, у тај и тај срез.” Шта значи оно „по потреби службе”?

ЈЕВРЕМ: Па то, по милости божјој...

СЕКУЛИН: – По милости божјој, 'ајде ти, Секулићу, у то и то начелство, и поверавамо ти народ тога округа, односно среза, те га поучи, упуту и попритегни мало.

ЈЕВРЕМ: Па јес', мора и да се попритегне... А је л' ће да се направи какво насиље на овдашњу опозицију?...

СЕКУЛИН: Није то, брате, насиље, него: он се противи власти, а ја се наслоним на закон и он врисне. Ето ти, то није насиље!

ЈЕВРЕМ (*размишља*): А, овај, новине? Зар неће о томе новине да пишу и да нададу дреку?

СЕКУЛИН: Чудо божје! Званична исправка, па свршена ствар. Зашто је бог измислио званичну исправку, него за то? Па после, ја то тако удесим да то и није насиље, него добротинство. Зовнем, на пример, касапина који лиферује месо окружној болници, зовнем га и сасвим му благо кажем: ти, братац мој, имаш седам кривица за давање смрдљивог меса болници, и сва акта тих кривица ево их у мојој фиоци! Не кажем да су то богзна какве кривице, јер болесници и иначе имају рђаве стомаке, па им је свеједно је ли здраво или смрдљиво месо; али закон може тебе да уврне само ако ја хоћу, а ако нећу, може и да те не уврне. Метнем ја теби, на пример, на кантар један параграф, као меру, па ти додам још и један распис, као цубок, па оде, препелице моја, с оне стране закона!

ЈЕВРЕМ (*задовољно се смеје*).

СЕКУЛИЋ: Је ли то насиље? Није! Напротив, то је добротинство. — А, истина, је ли твој момак бележио ко све долази код Ивковића? Јеси ли му рекао да бележи?

ЈЕВРЕМ: Јест, рекао сам му! Младене!

СЕКУЛИЋ: А је л' послао Срета плакате?

ЈЕВРЕМ: Какве плакате?

СЕКУЛИЋ: Па оне што смо штампали са потписом Симе Сокића? Знаш, што сам ти говорио да Сима Сокић објављује да му је Ивковић преотео жену?

ЈЕВРЕМ (*буну се*): Какву жену?

СЕКУЛИЋ: Жену Симе Сокића. Остави ти то мени само! Морам га ја тако обрукати да не сме ни из куће изаћи од бруке.

ЈЕВРЕМ: Ама, па није преотео жену, заступа је као адвокат!

СЕКУЛИЋ: Па знам ја да је није преотео, али ово је агитација. Не мислиш ваљда да приликом агитације треба говорити истину народу? Но, лепо би се ти провео кад би говорио истину!

ЈЕВРЕМ: Па добро, ал' може човек да нас тужи за клевету.

СЕКУЛИЋ: Може, не кажем да не може. Ал' зато ја имам у канцеларији фиоку што гута акта. Прогутала је та једанпут две и по киле аката једне истраге, са саслушањима четрдесет и два сведока и са три стручна мишљења.

ЈЕВРЕМ (*забринута*): Опет... зар није боље да му што друго измислимо него да је преотео туђу жену?

СЕКУЛИЋ: Остави ти то мени, молим те. Нису ово мени први избори.

ЈЕВРЕМ: Па добро, ал' ако они мени измисле тако нешто па штампају плакате?

СЕКУЛИЋ: Шта да ти измисле, да си преотео туђу жену?

ЈЕВРЕМ: Не кажем то, него...

СЕКУЛИЋ: Ама, где ти је тај Младен?

ЈЕВРЕМ: Е, па де!... (*Оде на врата.*) Младене, Младене!

V

МЛАДЕН, ПРЕЂАШЊИ

ЈЕВРЕМ (*Младену који излази*): Зар ти не чујеш?

МЛАДЕН: Чујем, него газдарица ме задржава.

СЕКУЛИЋ: Јеси ли ти записао мени сваког редом ко долази код Ивковића у канцеларију?

МЛАДЕН: Јесам!

СЕКУЛИЋ: Где ти је тај списак?

МЛАДЕН: Немам.

СЕКУЛИЋ: Како немаш?

МЛАДЕН: Па ја нисам писмен.

СЕКУЛИЋ: Па како си, ђавола, записивао?

МЛАДЕН: Тако... у памети.

СЕКУЛИЋ: Е, 'ајд' говори!

МЛАДЕН: Прво и прво, долазио је јуче после подне Пера клисар, донео неку цедуљу, па онда... (*сећа се*) долазила је и наша госпођица Даница...

ЈЕВРЕМ: То остави... него други, туђини.

МЛАДЕН: Па онда... долазио је поп Видоје.

СЕКУЛИЋ: Добро, добро, попе, обријаћу ја тебе, ако бог да. Хоће опозицију, а овамо прескаче удовичке плотове!

ЈЕВРЕМ: Јест, код оне Ангелине.

СЕКУЛИЋ: Па онда?

МЛАДЕН: Па онда... чекај, поп Видоје, па онда опет госпођица Даница...

ЈЕВРЕМ: Ама, за друге говори.

МЛАДЕН: А јест, био је и господин Срета учитељ одјутрос.

СЕКУЛИЋ: Добро, добро, учо, голубе мој, ти и иначе гучеш у мојој фиоци!

ЈЕВРЕМ: Како гуче у фиоци?

СЕКУЛИЋ: Четири тужбе, разумеш ли, четири тужбе! Једном детету, за једну запету, мал' није одвалио једно уво. Па је онда, братац мој, гађао децу тврдо повезаним књигама, које му је послало министарство за поклањање добрим ђацима; па је онда, братац мој, пред лудима у кафани казао: да је господин министар просвете једна обична професорска стеница, и још, брате мој, свађао се са женом пред ђацима, па се жена пред децом пљескала где је стигла, а он јој јавно казао да је она полицијско подсвојче, а та се увреда има односити на мене.

ЈЕВРЕМ: Е, тај је, боме, много загустио!

СЕКУЛИЋ (*Младену*): Ко је још долазио?

МЛАДЕН: Кмет Средоје, па после њега опет госпођица Даница.

ЈЕВРЕМ: Ама, прескочи њу!

МЛАДЕН: Е, па онда кмет Средоје.

СЕКУЛИЋ: Тај кмет ти је риба с обе стране пржена. Гута порезу као шаран муве. Оволико сланинице да метнеш на мишоловку па мора доћи да је лизне. С њиме ми је бар лако! *(Младену.)* Има ли још који?

МЛАДЕН: Па то, нема више... а јес', јутрос је нешто улазила и газдарица.

СЕКУЛИЋ *(Јеврему)*: Уха, па то цела твоја кућа оде у опозицију!

ЈЕВРЕМ: Ама, није, него женско, знаш како је, мора свуда да завири.

СЕКУЛИЋ *(Младену)*: Добро, добро! Ти пази само и даље, па сваког да ми запишеш.

МЛАДЕН: Хоћу ја! *(Полази.)*

ЈЕВРЕМ: Овај... чекај, Младене. Кад је већ ту, рекох, да измакнемо овај орман.

СЕКУЛИЋ: Јест, боме! Добро си се сетио. 'Ајде држи! *(Прихвате сва тројица и односе орман уз други зид.)* Тако. Ето, видиш! *(Провери на кључаоницу.)* Сад се може и ослухнути и видети.

МЛАДЕН *(одлази)*.

СЕКУЛИЋ: Е, па хајде сад и ја на посао. А овај, и ти се, газда-Јевреме, упути, прођи мало кроз кафане; седни с овим и с оним, обећај овом ово а оном оно; поздрави се и с оним с ким се и не познајеш. Знаш како је, уочи избора сви смо браћа. Једном плати кафу, другом ракију; једном обећај државну службу, другом да ће му се скинути стечај; трећем да ће добити зајам код окружне штедионице, четвртом да ће му се рођак пустити с робије. Обећај! Обећања бар ништа не коштају.

ЈЕВРЕМ: Јест, и сам сам то мислио

СЕКУЛИЋ: Е, 'ајде, у здравље па на посао! *(Пође, па се врати.)* Јес', бога ми, мало не заборавих. Но, још ми се и то може десити да заборавим. *(Вади пет-шест неиспуњених меница из џепа и прелистава их, читајући суме.)* Сто, двеста, триста, четири стотине... 'Ајде ову од пет стотина. Дедер, газда-Јевреме, потпиши ово!

ЈЕВРЕМ *(зграние се)*: Које, море?

СЕКУЛИЋ: Па ову меницу. брате, од пет стотина динара. Није да кажеш хиљада, него пет стотина. Ево, и словима пише пет стотина.

ЈЕВРЕМ: Е, то ја нећу да потпишем!

СЕКУЛИЋ: Ама, како нећеш?

ЈЕВРЕМ: Тако, нећу! Зашто да потпишем?

СЕКУЛИЋ: Како зашто? Па је л' хоћеш да будеш народни посланик или нећеш?

ЈЕВРЕМ: Добро, ал' зашто да потпишем?

СЕКУЛИЋ: Е, па како ти то мислиш? Мислиш, само пљуни па залепи. А треба ли овај брат да поцепа бар три пара пенџета и бар једне херцлове? Па онда: хоће ли народ да гуцне штогод или неће? А? Е, мој брате, кад би све то било бесплатно, и ја бих био народни посланик, а не бих тебе пустио. Дедер, дедер... ево овде! *(Ставља меницу на сто и показује му где треба да потпише.)*

ЈЕВРЕМ *(снебива се)*: Не знам шта имају пенџета везе са мандатом?

СЕКУЛИЋ: Е, синко, мандат се не стиче главом, него кесом и ногама. Ти паре, ја пенџета, а народ мандат!

ЈЕВРЕМ (*снебива се и ломи*): Знам, ал' то... (*Тргне се.*) А, јок, нећу то да потпишем!

СЕКУЛИЋ (*узима меницу*): Немој! (*Ставља је у џеп.*) Мени мандат не треба, а не треба ни теби, рекао бих. Онај Јовица и онако ми досади говорећи ми како би он требао да буде посланик.

ЈЕВРЕМ (*престрављен*): Зар ти је говорио, бога ти?

СЕКУЛИЋ: Јес', још пре недељу дана.

ЈЕВРЕМ: Е, види га, молим те, он отишао од мене па право теби.

СЕКУЛИЋ: Не знам одакле је отишао, само човек моли и преклиње. Е, 'ајд у здравље, газда-Јевреме!

ЈЕВРЕМ: Па, добро, куд ћеш ти?

СЕКУЛИЋ: Идем да гледам свој посао! (*Полази.*)

ЈЕВРЕМ: Чекај, де... чекај да проговоримо кô људи!

СЕКУЛИЋ: О чему да проговоримо?

ЈЕВРЕМ: Па добро, како то може да буде: једна пенџета и једни 'ерцлови пет стотина динара? Да кажеш да је мање...

СЕКУЛИЋ: Па што тако не говориш па да се као људи споразумемо? Ако ти је баш толико стало за мање... нека буде мање. Мени је главно да се споразумемо, а сума је споредна ствар... Ево, на пример, ова од четири стотине динара.

ЈЕВРЕМ (*чеше се за уветом*): Много, брате!

СЕКУЛИЋ: Па добро, 'ајд ову од триста, а ако доцније још затреба, ти си, хвала богу, ту!

ЈЕВРЕМ (*још се снебива*): Знаш, мислио сам...

СЕКУЛИЋ (*трпа му перо у руке*): Ама, немаш ти ту шта да мислиш. Нека мисле они у Београду, којима ти требаш. Платиће они то, ако ти не платиш. Дедер, дедер...

ЈЕВРЕМ (*потписујући невољно*): О, брате!..

СЕКУЛИЋ (*трпа меницу у џеп*): Е, тако, видиш, па да се иде на посао! У здравље! (Оде).

VI

ЈЕВРЕМ, СПИРА, СПИРИНИЦА

ЈЕВРЕМ (*остаје укипљен, држећи још увек перо у руци. Он узноси обрве размишљајући и издржавајући незадовољство*).

СПИРИНИЦА (*излази из собе, за њоме Спира и Павка која их испраћа*): Гле, па ту је и Јеврем! Баш добро, могли би одмах да проговоримо и с њиме.

СПИРА: Нека сад, други пут ћемо.

СПИРИНИЦА: Ама, човече, хоћеш ли ме једанпут оставити на миру, бар једну реч да кажем!

СПИРА: Па кажи, брате, али кад је време да се каже!

СПИРИНИЦА: Теби никад није време.

СПИРА: Па није, дабоме!

СПИРИНИЦА: Да ниси ти такав: те није ти данас време, те није сутра, све би друкчије било. Него такав си за свашта!

ЈЕВРЕМ: Де, добро, шта хоћете да ми кажете?

СПИРИНИЦА: Па то, зете, решили смо ја и Спира.

СПИРА: Ето, опет: „решили смо”...

СПИРИНИЦА: Ама, пусти ме, човече, ако бога знаш!

ПАВКА: Па пусти жену нека каже!

СПИРА: Е, 'ајде, говори, говори!

СПИРИНИЦА: Па то: решили смо ја и Спира: ти зете да будеш посланик, а Спира председник општине.

ЈЕВРЕМ: Па... то може...

СПИРА: Може, ал' кад буде време томе.

СПИРИНИЦА: Ама, пусти човека нека каже.

СПИРА: Па то је хтео да каже.

ЈЕВРЕМ: Па јесте то, кад буде време. Сад не можемо ни да разговарамо о томе.

СПИРИНИЦА: То јесте. Него кажем само да знаш шта смо решили. *(Прилази Павки и говори јој поверљиво.)*

СПИРА *(Јеврему)*: Како, како иду ствари?

ЈЕВРЕМ: Та... иду... само кошта!

СПИРА: Па кошта, али вреди.

СПИРИНИЦА: Хоћемо ли?

СПИРА: Хајде, збогом!

ПАВКА: Па дођите! (*Испраћа их и враћа се.*)

VII

ПАВКА, ЈЕВРЕМ

ПАВКА: Нисам хтела пред њима, али ови твоји избори доведе ми дођоше.

ЈЕВРЕМ: А зашто, Павка?

ПАВКА: Како, забога, зар не видиш како се све тумбе обрнуло! Остави што ми се од куће направи кафана и што већ нико у кући ни о чему другом не говори него о томе — него и ова опозиција у кући.

ЈЕВРЕМ: Која опозиција, Ивковић?

ПАВКА: Ништа он, али да чујеш њу!

ЈЕВРЕМ: Коју њу?

ПАВКА: Па твоју ћерку. Да чујеш само како разговара са мном и иде ми уз нос, као да је у његовој партији.

ЈЕВРЕМ: Е, па, Павка, ти си је уписала у ту партију; нисам ја, па сад трпи што те снађе! Него друго сам ја хтео теби да кажем, овај... знаш у свакој уставној земљи ред је да се кандидати уочи избора грде. Може, на пример, да изађе плакат па да каже богзна шта ружно о мени, а може тако исто да изађе плакат па да каже нешто ружно за зета. Јер како може да се агитује ако се за противника не изнесе нешто ружно? Па... хтео

сам, овај, да кажем: немој ти то да примиш к срцу, а и Даница... то је, знаш, уочи избора.

ПАВКА: Ето ти сад... а шта може, опет, теби да измисле?

ЈЕВРЕМ: Може свакоме да измисле, само кад се хоће. Измисле ми, на пример... измисле ми... *(Домишља се.)* Измисле ми, на пример, да сам преотео туђу жену.

ПАВКА *(згране се)*: Јевреме, помери се с места! Шта је теби, човече? Где би ти могао у тим годинама преотети туђу жену?

ЈЕВРЕМ: Па знам ја да не бих могао, али тако измисле, на пример!

ПАВКА: Ако ти измисле, нека ти нешто друго измисле. Ја то нећу да чујем! Гледај ти њега! Мало што је дигô руке од дућана и од куће, него сад хоће и од жене да дигне руке!

ЈЕВРЕМ: Ама, није, брате, ја то само онако, на пример.

ПАВКА: Нећу ни на пример. Такве ствари не сме ни на пример да ти се десе. Разумеш?

ЈЕВРЕМ: Па добро — мени, ал', рецимо, изађу плакати у којима се каже да је Ивковић преотео туђу жену.

ПАВКА: Само да ја чујем то, и онако ми је та прошевина дошла догде!

ЈЕВРЕМ: Па не треба то тако да узимаш к срцу, то је политика.

ПАВКА: Ама, каква политика! Откуда је то политика да човек преотме туђу жену?

ЈЕВРЕМ: Не разумеш ти то, него 'ајде, благо мени, ти тамо, па поучи ћерку да је она у мојој партији све док се не

венча. После како хоће.

ПАВКА (*одлазећи*): То ти да јој кажеш, не слуша она више мене! (*Оде.*)

VIII

ЈЕВРЕМ, затим ИВКОВИЋ

ЈЕВРЕМ (*вади из џепа новине, развија их и седа да их прочита*).

ИВКОВИЋ: Добар дан!

ЈЕВРЕМ: Гле, ти си?

ИВКОВИЋ: Обећао сам доћи пред подне, али је одложено рочиште па ја пожурио.

ЈЕВРЕМ: Ако, млад си па можеш и да пожуриш, јеси ли тако тачан и у агитацији као што си овде?

ИВКОВИЋ: Та... ради се колико се може.

ЈЕВРЕМ: Много говорите, што тако много говорите?

ИВКОВИЋ: Како говоримо?

ЈЕВРЕМ: Па тако, зборови, зборови, зборови; не остављате ниједан сокак на миру.

ИВКОВИЋ: Па и ви?

ЈЕВРЕМ: Јок ја! Ови моји може бити, али ја не, ја волим да се ћути и да се ради.

ИВКОВИЋ: Онако испод жита?

ЈЕВРЕМ: А није, него као ви, на таламбасе!

ИВКОВИЋ: А зашто не би истину казали јавно?

ЈЕВРЕМ: Овај... у политици се не каже само истина јавно, него и неистина.

ИВКОВИЋ: А, то не!

ЈЕВРЕМ: Па не кажем ти, али има. Ја за мога противника не бих, на пример, никад изнео тако нешто што није истина, али има који и то раде. Има, кажу, у понеким окрузима па штампају плакате и изнесу кандидату нешто сасвим ружно, уплету чак и фамилијарне ствари.

ИВКОВИЋ: Волео бих ја да ко покуша мени изнети тако што, па би видео како би се провео.

ЈЕВРЕМ: Ето, како си пргав. Нек износи, брате, што хоће само кад ти знаш да није истина, што те се онда тиче!

ИВКОВИЋ: А што да се износи оно што није истина?

ЈЕВРЕМ: Е, па политика, борба, партија, агитација. А после, кад прођу избори, каже се лепо: ово и ово је била истина, а ово и ово није била истина. Ето, и ви сте мени у вашим новинама изнели како сам, пре једанаест година, кад сам био општински одборник појео једногодишњу порезу.

ИВКОВИЋ: Па нисте је платили?

ЈЕВРЕМ: Нисам, ал' то је застарело.

ИВКОВИЋ: А ви, зар ништа боље нисте могли измислити против мене у дописима него да сам издајник отаџбине?

ЈЕВРЕМ: То бар није ништа, то је сасвим невино. Чим се двојица не трпе, онај други мора бити издајник отаџбине. Тако је то у политици. А, после, немој ти да мислиш да су ти само то измислили, измислиће они теби још нешто горе. Не брини се, измислиће ти!

ИВКОВИЋ: Слушајте, газда-Јевреме, ја разумем, иако не одобравам, ова средства у борби према противнику, али то мора имати својих граница. И граница, до које ћу ја дозволити да ме нападају, то је моја лична ствар. Ако се ње ко дотакне, верујте да ће ми то крвљу платити.

ЈЕВРЕМ: Уха, где си ти отишао! Што спомињеш, брате, крв? Што имаш ти ту крв да мешаш, остави крв на миру!

ИВКОВИЋ: Хоћу само да вам кажем.

ЈЕВРЕМ: Немој, брате, ни да ми кажеш. Не волим ни да ми се каже: крв. Најбоље је ја и ти, овако кад смо сами, и да не разговарамо о политици; ми смо фамилија кад смо сами...

ИВКОВИЋ: Па да... али... дође, видите, тако реч.

ЈЕВРЕМ: Зато, видиш, ми не треба никад да смо сами. *(На вратима.)* Данице! *(Ивковићу.)* Боље да нисмо сами. *(На вратима.)* Данице!

IX

ДАНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

ДАНИЦА *(изненађена)*: А, то је лепо, тако сте се брзо вратили.

ИВКОВИЋ: Да, одложено је рочиште.

ДАНИЦА: А ја чујем отац разговара с неким, па мислим неко од његових луди.

ЈЕВРЕМ: А, није од мојих.

ДАНИЦА (*нудећи га да уђе у собу из које је она изашла*): Изволите, хоћете ли унутра? Да пробате слатко од ружа, малочас га је мајка скувала.

ИВКОВИЋ: Зар нисте ви?

ДАНИЦА: Па и ја сам помагала.

ЈЕВРЕМ (*више себи*): Тако, дабоме, ето то је фамилијарни разговор кад се говори о слатку од ружа, а не крв!

Х

СРЕТА, ПРЕЂАШЊИ

СРЕТА (*из џепа му вири ролна црвених плаката*): Добар дан, добар дан желим! (*Смуги се кад види Ивковића.*)

ЈЕВРЕМ: Добар дан, Срето... (*Збуну се и сам.*) Овај. (*Ивковићу.*) Иди да пробаш слатко од ружа...

ИВКОВИЋ: Доцније... Ја бих још имао нешто посла у вароши.

ЈЕВРЕМ (*Даници поверљиво*): Одведи га, одведи га!

ДАНИЦА (*Ивковићу*): Испратићу вас!

ИВКОВИЋ: Довиђења (*Одлази и Даница с њим.*)

XI

СРЕТА, ЈЕВРЕМ

СРЕТА: Када поставимо сваку ствар на своје место, онда право да ти кажем, овај Ивковић у твојој кући није баш на своме месту.

ЈЕВРЕМ: Па... јест... ал' шта ћеш, тако се десило. (*Хтео би да се извуче из тога разговора.*) А има ли што ново?

СРЕТА: Море, како да нема, угазили смо сад већ дубоко, па сваки час новости. Ето, чуо си ваљда да Јовица Јерковић прелази у опозицију.

ЈЕВРЕМ: Кој'?

СРЕТА: И да га чујеш шта пише! (*Развија једне новине и чита.*) „До данас сам припадао...” (*Говори.*) То већ знаш, него чуј само како свршава. (*Чита.*) „Нити ја могу више припадати партији која кандидује за посланике луде који су шверцовали шпиритус”.

ЈЕВРЕМ (*плане*): Ама, кој' шпиритус?

СРЕТА: Та онај, де!

ЈЕВРЕМ (*узбуђено*): Ама, шта меша он шпиритус у политику? Откуд то двоје иду заједно: шпиритус и политика?

СРЕТА: Е, ал' да видиш како сам ја њему одгудио.

ЈЕВРЕМ: Је л' допис?

СРЕТА: Допис, дабоме. Јеси ли читао кој' пут допис са потписом „Ришеље”?

ЈЕВРЕМ: Јест!

СРЕТА: Е, Ришеље — то сам ја!

ЈЕВРЕМ: Гле, молим те!

СРЕТА: Па јеси ли читао дописе са потписом „Хелголанд”?

ЈЕВРЕМ: Јес'!

СРЕТА: Е, Хелголанд – то сам ја!

ЈЕВРЕМ: Опет ти?

СРЕТА: О, колико још потписа имам ја: Барнава, Херострат, Голијат, Хаџи Бера, Проспер Мериме; све су то моји потписи.

ЈЕВРЕМ: Баш умеш ти то, Срето. А јеси ли му добро казао?

СРЕТА: Коме, Јовици? Слушај само: „Наша нација преболева једну тешку болест, којој је једини излаз препород!” То му дође знаш као мало философски увод, а после му, овде даље, опет на један философски начин кажем: „Јовице, магарчино једна, зар ти смеш да говориш о шпиритусу, кад си лиферовоа војсци цркнуто место?”

ЈЕВРЕМ (*задовољно*): Јес' јес', то ти њему, то! (*Спази му (плакате у џепу.)*) А шта ти је то?

СРЕТА: Које?

ЈЕВРЕМ: То црвено?

СРЕТА: А ово? Па то је оно.

ЈЕВРЕМ: Које оно?

СРЕТА: Оно што је саставио Секулић, штампао сам и већ се лепи по улицама.

ЈЕВРЕМ (*уплаши се*): Ама, да није то за онога? (*Показује на Ивковићеву собу.*)

СРЕТА: Па јесте, за ову жену!

ЈЕВРЕМ: Ух, побогу брате!

СРЕТА: Слушај! (*Развија и чита један плакатић.*) „Содома и Гомора”.

ЈЕВРЕМ: А што те црквене речи?

СРЕТА: То је само наслов. Слушај! (*Чита.*) „Адвокат овдашњи, Ивковић, којег извесне пропалице и бескућници кандидују и за народног посланика, преотео ми је венчану жену и јавно се с њом састаје...”

ЈЕВРЕМ (*престрављен маше руком да престане читати*): Чекај! (*Оде до Ивковићевих врата и ослушне, оде и до других па провири и опет се врати Срети.*) Читај лакше!

СРЕТА (*наставља*):... и јавно се с њом састаје на очиглед целог грађанства, а на поругу јавнога морала. И такав човек заступа правду пред судом, и такав човек сме да се кандидује за народног посланика. На част странци која ће се и таквом перјаницом заштити! Сима Сокић”.

ЈЕВРЕМ: Ух, побогу брате, наружисте грдно човека!

СРЕТА: Наружисмо, дабоме. Ено, већ се лепе плакате по улицама и збира се свет у гомилама па чита. Ово сам теби донео (*даје му*) једно стотинак комада да растуриш по чаршији.

ЈЕВРЕМ: Ама, ко да растури, је л' ја?

СРЕТА: Па јес', пошаљи по твом шегрту по дућанима.

ЈЕВРЕМ: Ама, зар ја? Е, то, нећу!

СРЕТА: Како нећеш?

ЈЕВРЕМ: Па... овај... он је, брате, мој зет!

СРЕТА: Ако је твој зет, није народни зет; а ако хоћеш, право да ти кажем, боље би било да није ни твој зет. Одсекле су ми се ноге кад сам у чаршији чуо да ти се испросила ћерка. Кажем Јоци цревару: Ивковић је овакав, Ивковић је онакав, и већ кажем му најгоре што се може рећи о живом човеку, као што је то ред приликом агитације; и кажем му још: ето, зато не треба да гласаш за њега. А он вели: па кад је он тако рђав човек, зашто му Јеврем даје кћер?

ЈЕВРЕМ: Па није он тако рђав човек!

СРЕТА: Па кад није, нека он буде посланик. 'Ајд' нека он буде посланик. Да гласамо сви за њега. Је л' хоћеш?

ЈЕВРЕМ (*чеше се за увом*): Па оно... тако је, право кажеш, него...

СРЕТА: Или ако нећеш за њега, 'ајд да гласамо за Лазу кломфера.

ЈЕВРЕМ: За каквог Лазу кломфера?

СРЕТА: И његова је листа јутрос потврђена у суду.

ЈЕВРЕМ: Ама, каква листа? Па чији је он кандидат?

СРЕТА: Социјалистички.

ЈЕВРЕМ: Па зар и они?

СРЕТА: И они, дабоме!

ЈЕВРЕМ: И Лаза кломфер кандидат?

СРЕТА: Јес'!

ЈЕВРЕМ: Е, што не иде - не иде. Откуд он може да буде кандидат? Пење се на куће и леми олуке. Дође неки странац и водиш га кроз варош да му покажеш знаменитости, а Лаза чучи на крову. Странац те, на пример, пита: ко је онај човек што чучи на крову? — А ти му кажеш: то је наш народни посланик! Може ли то да буде?

СРЕТА: Море, не бригај ти бригу: неће он више никад зачучати на крову кад чучне једанпут на посланичку дијурну.

ЈЕВРЕМ: То јесте!

СРЕТА: Према томе, видиш, сад имаш два противника, па се мора још живље радити. Мора се приправити јавно мњење и зато су, видиш, потребне ове плакате. Знаш ли ти, молим те, шта је то јавно мњење?

ЈЕВРЕМ: Па... новине.

СРЕТА: Море јок, какве новине! У новине дође оно што је печено већ. А док се то испече, има ваздан посла. Треба да се замеси у наћве, да се посоли, да нарасте, да се метне у калупе; па на лопату, па у пећ.

ЈЕВРЕМ: Па да се испече.

СРЕТА: Да се испече, јест', ал' дела га умеси ако си мајстор. А знаш ли ти: како се меси јавно мњење? Још ујутру рано, чим се пробудим, па док се опасујем, а жена ми донесе

чашу воде са парчетом шећера, и каже ми шта је чула од прија-
Маце кад је на бунару захитала воду. А не опасујем се само ја
ујутру и не пијем воду са шећером само ја ујутру, него и ти И овај
и онај и свима нама каже понешто жена. Е, видиш, то све ми
поберемо сваки од своје куће, па 'ајд у кафану на ону прву кафу
што се изјутра пије. Ту дође и поштар који је већ читао новине,
ту дође и телеграфиста који прича да на десно уво уме да чује
интернационалне телеграме, кад пролазе кроз жицу, па ту писар
из начелства који зна шта је поверљиво дошло, па онда ту ми
сви остали. И како ко почне да срче кафу тако изручује на сто
све што је чуо и све што зна. Тако се ту на сто скупи пуно
новости и ми почињемо да их месимо. Један дода соли, други
бибер, трећи долије мало воде, четврти поспе још мало брашна
да буде гушће, па кад се растанемо, а оно видиш: распршти се
јавно мњење у све сокаке, у све дућане и у све канцеларије. И
онда, то ти је као кад бациш млево у воденицу. Букће и фркће
варошки камен од јутра до подне и меле оно што смо ми бацили
под камен. Ето, видиш, како се прави јавно мњење, ако ниси
знао.

ЈЕВРЕМ: А то све ви кувате тамо пред „Народном
гостионицом”?

СРЕТА: Тамо, дабоме! Требало би и ти који пут да
свратиш тамо, међу нас.

ЈЕВРЕМ: Требало би, видим да би требало, али, право да
ти кажем, немам кад.

СРЕТА: Па шта радиш по цео дан код куће?

ЈЕВРЕМ: Бринем се... ето, то, по цео дан се бринем.

СРЕТА: Шта кога ђавола бринеш, кад ми носимо твоју
бригу?

ЈЕВРЕМ: Није за изборе, него се бринем ако будем
изабран. Знаш, откако сам се решио да будем народни

посланик, а мене све онако нека туга подилази. Није управо ни шала! Велика сала, па ту клупе, па пуно људи, па министри; па онда ту публика и народ и сви вичу, на пример... Оно кад вичу сви, и лако је, вичем и ја, па ето ти. Али тишина, брате мој, тишина, на пример. Полети мува и цела скупштина чује зууууц... формална тишина. А тек председник узме звонце па: зиминими, зиминими, ними, ними, ним! Господин Јеврем Прокић има реч! А?!

СРЕТА: А ти устанеш па говориш.

ЈЕВРЕМ: Јест, говориш, али ти се стегне срце па се направи оволичко...

СРЕТА: Слушај, брате, да поставимо сваку ствар на своје место. Знаш како ти је то у скупштини: ако говориш за владин рачун, опозиција ће рећи да си глупо говорио, а ако говориш за опозицију, владина ће странка рећи да си глупо говорио. У сваком случају, не гине ти да глупо говориш, па онда...

ЈЕВРЕМ (*прекида га*): Ама, није то: мени је свеједно шта ћу ја да говорим, него је овде питање како ћу да говорим?

СРЕТА: Па тако лепо, устанеш па говориш.

ЈЕВРЕМ: Јест, устанеш! А вилице ти се стегле и језик одебљао, а сузе ти наишле на очи...

СРЕТА: Море, ослободиш се, полако!

ЈЕВРЕМ: Па то сам, знаш, и хтео да пробам, да се ослободим.

СРЕТА: Како да пробаш?

ЈЕВРЕМ: Чекај да видиш. (*Погледа најпре на врата леве собе и затвори их, завири затим кроз кључаоницу Ивковићеве*

собе, а затим куца на врата.) Данице, Данице! (Гунђа сам за себе.) Гледај ти, молим те, ње!

XII

ДАНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

ДАНИЦА (*улази споља*): Ево ме!

ЈЕВРЕМ: Је л' тамо онај твој?

ДАНИЦА: Није, отишао је.

ЈЕВРЕМ: Па шта ћеш ти тамо?

ДАНИЦА: Па ја чувам кључ од његове канцеларије.

ЈЕВРЕМ: Ти?

ДАНИЦА: Јесте!

ЈЕВРЕМ: Добро, чуваш кључ, то разумем. Ал' шта ћеш у канцеларији?

ДАНИЦА: Читала сам.

ЈЕВРЕМ: Шта си читала?

ДАНИЦА: Нешто!

ЈЕВРЕМ: Нешто. Даћу ја теби нешто! 'Ајд' тамо у кујну, код мајке, па ради нешто. 'Ајд'!

ДАНИЦА: Идем! (*Оде.*)

XIII

ЈЕВРЕМ, СРЕТА

ЈЕВРЕМ: Нешто!

СРЕТА: Тако је то, дабоме, кад ти је он у кући.

ЈЕВРЕМ: Нешто, хм, нешто! (*Затвори врата кроз која је Даница отишла.*) Ето, сад нема никог. Молим те као брата, узми ово звонце па седи, ево овде седи, па да ми даш реч. Хоћу баш да пробам. Не знаш како ме то мучи.

СРЕТА: Можемо, можемо! (*Седне за сто.*) Чекај прво да поставимо сваку ствар на своје место. (*Меће звонце.*) Тако. 'Ајд' сад! Седи ти тамо па тражи реч!

ЈЕВРЕМ (*оде још једном те ослушне на вратима, иа се враћа и седа на столицу према Срети. Укрути се, искашље, устане са столице и диже руку увис*): Молим, господине председниче, за реч!

СРЕТА: Ама, чекај, куд си навро! Не иде то тако! Прво да отворим седницу.

ЈЕВРЕМ (*седне*).

СРЕТА (*устане, силно звони и раздере се*): Мир, мир кад вам кажем! Јесте ли сви на броју?

ЈЕВРЕМ: Јесмо!

СРЕТА: Молим господу стенографе да се спреме. Молим господина секретара одбора за молбе и жалбе да ми да

пословник да ми се нађе при руци. Молим г. посланике да говоре учтиво, како се не би дешавали сукоби; молим галерију да одржава ред. Мир кад вам кажем! (Седне.)

ЈЕВРЕМ (*као пре*): Молим, господине председниче, за реч! (Седне.)

СРЕТА (*дуго звони*): Господо, господин Јеврем Прокић има реч!

XIV

ПАВКА, ПРЕЂАШЊИ

ПАВКА (*на вратима*): Јевреме, црни Јевреме!

СРЕТА (*строго*): Пст!

ЈЕВРЕМ: Ћути, иди одавде!

ПАВКА: Ама, само да ти кажем.

СРЕТА (*љутито звони*): Молим, на место, не дозвољавам да говори ко нема реч.

ЈЕВРЕМ (*Павки*): Иди кад ти кажем!

ПАВКА: Дућан, Јевреме!

СРЕТА: Тражите реч!

ЈЕВРЕМ: Немој да тражиш реч, него да нас оставиш! Молим те, Павка, да нас оставиш!

ПАВКА: Ама, дошао шегрт из дућана да јави...

ЈЕВРЕМ: Нек јави теби, а мене остави на миру... 'Ајде, 'ајде, ово је важније. (*Изаура је и опет затвори.*)

XV

СРЕТА, ЈЕВРЕМ

СРЕТА (*звони*): Јесу ли удаљени сви који су ненадлежни?

ЈЕВРЕМ (*седајући*). Јесу!

СРЕТА (*звони*): Господо, господин Јеврем Прокић има реч!

ЈЕВРЕМ (*сав се пренео у скупштинске клупе и целу ствар узима озбиљно и очајно. Кад добије реч, осети да му је заиграло срце и преплаши се; затим се прибере, па се свечано диже искашљује се и заузима говорнички став*): Поштована господо, народни представници ове куће!... Ја... овај... ја... На пример... (*Запео, не уме даље, очајно размишља.*)

СРЕТА (*звони*): Молим, немојте прекидати говорника!

ЈЕВРЕМ (*прибира се, брише чело и одважи се поново*): Поштована господо, представници ове куће!...

СРЕТА (*звони*): Молим говорника да не говори по два пута о истом предмету.

ЈЕВРЕМ (*прилази Срети фамилијарно*): Знаш, ја сам хтео...

СРЕТА (*звони енергично и дера се*): На место! Молим господу посланике да заузму место, галерија нека заузме место, стенографи нека заузму место, влада нека заузме место, народ нека заузме место, сваку ствар треба поставити на своје место! (*Звони.*)

ЈЕВРЕМ (*преплашен одлучношћу Сретином, седне поражен на своје место*).

СРЕТА (*обично*): Аха! Је л' видиш шта је власт? Мислиш ти то је тако? А шта мислиш тек тамо, у скупштини, галерија, жандарми, па полијелеји..

ЈЕВРЕМ (*забринуто*). Није лако!

СРЕТА: Зато је, видиш, држава и одредила по дванаест динара дијурне од седнице, за тај страх што га поједеш. 'Ајде, 'ајде, седи па испочетка да се ослободиш мало.

ЈЕВРЕМ: Ал' немој да ме буниш! (*Нешто храбрије.*) Молим за реч!

СРЕТА (*звони*): Господин Јеврем Прокић има реч.

ЈЕВРЕМ (*диже се, говори мало одважније*): Поштована господо и браћо представници народни, у нашој земљи има разних неправилности. Буџет, на пример, није у равнотежи према свима грађанима... Док... овај... један крај... један крај наше отаџбине има и шуму и расадник и стругару и... окружну команду, на пример, дотле се у другом крају не примењује правилно закон о накнади штете причињене градом, на пример...

СРЕТА: Тако је!

ЈЕВРЕМ (*охрабрен*): Ја сам, браћо моја, дуго размишљао о томе како да се томе злу које се укоренило у нашем народу

стане на пут и дошао сам до закључка да је најбоље да се то остави влади да она размишља о томе.

СРЕТА (*једним гласом*): Тако је! (*Другим гласом.*) Није тако! (*Првим.*) Јесте! (*Другим.*) Није! (*Првим.*) Ви, док сте били на влади, упропастили сте ову земљу! (*Дру гим.*) Ћутите ви, издајници! (*Првим.*) Ко је издајник? (*Другим.*) Ти! (*Првим.*) А ти си лопов и хуља! (*Својим гласом.*) Пљус! Пљус! (*Шамара по ваздуху док и самог Јеврема не ошамари. Затим звони силно.*) Мир, мир, господо! Молим, чувајте достојанство овога дома! Умољава се господин посланик који је опалио шамар овоме другоме господину посланику да тргне шамар натраг. Скупштина прима к знању овај шамар и прелази преко истога на дневни ред!

ЈЕВРЕМ (*за све време са чуђењем га посматра*): Шта ти је?

СРЕТА: Па хоћу, брате, да ти потпуно представим скупштину. после сваког значајнијег говора мора да се ларма. Једни вичу: „Тако је!” — други: „Није!” Па онда једни викну: „Ти си издајник! — а други: „Ти си лопов!” Па онда један посланик опали другоме шамар, и онда се пређе на дневни ред.

ЈЕВРЕМ: А како ти изгледа, могу ли? А?

СРЕТА: Дотераћеш се ти још како.

ЈЕВРЕМ: Само, молим те, да свратиш чешће, па још кој' пут овако.

СРЕТА: Може, доћи ћу сутра. На дневном је реду сутра закон о непосредној порези. Упамти то!

ГОСПАМАРИНА, ПРЕЂАШЊИ

МАРИНА (*долази споља*): Добар дан, пријатељу, добар дан желим! Ју, да вас нисам у послу прекинула?

ЈЕВРЕМ: А, није, свршили смо!

МАРИНА (*пакосно*): Нека трговина ваљда?

ЈЕВРЕМ: А, Није... онако посао!

СРЕТА: 'Ајд' ја одох!

ЈЕВРЕМ: Па дођи сутра. Закон о непосредној порези, рече?

СРЕТА: Јес'! Збогом!

ЈЕВРЕМ: Збогом!

СРЕТА (*одлази*).

XVII

МАРИНА, ЈЕВРЕМ

МАРИНА (*пошто је Срета отишао*): Ово мени, пријатељу, личи на агитацију; чим је тај Срета ту.

ЈЕВРЕМ: Па шта ћеш, пријо, и то је посао!

МАРИНА: Оно, и јесте посао, како да није! А због тога сам посла, ако хоћете, и дошла да разговарамо.

ЈЕВРЕМ: Па ако, пријо, да разговарамо. Извол'те, седи!

МАРИНА (*седајући*): Ја мислим, пријатељу, да за такве ствари као што је, што кажу, веза за цео живот, треба најпре искреност.

ЈЕВРЕМ: Треба!

МАРИНА: И онда, знате, кад нема искрености на првом кораку, онда, то кажу, нема живота.

ЈЕВРЕМ: Нема! (*Он у један мах спази црвене плакате које је Срета оставио, претрне жив и шчепа их те мерка на све стране собе где би их сакрио.*)

МАРИНА: И онда, кад је тако, ја не разумем ову вашу агитацију?

ЈЕВРЕМ (*сакрије плакате иза леђа*): Коју агитацију, на пример?

МАРИНА: Па то, што хоћете да будете народни посланик.

ЈЕВРЕМ: А, то? (*Врати плакате под мишке.*)

МАРИНА: Ми кад смо просили ваше дете, ви нисте казали да хоћете да будете народни посланик, а то се противи искрености!

ЈЕВРЕМ: Којој искрености?

МАРИНА: Видите, газда-Јевреме, ја ћу да будем отворена. Ваш зет то може бити неће рећи, ал', бога ми, ја волим с фарбом на среду.

ЈЕВРЕМ: Па јес', ви волите!

МАРИНА: Не кажем, пријатељу, да се нама није допала девојка и, што кажу, споразумели смо се као људи и за све друго што припада девојци и што је потребно за брачни живот. Али,

пријатељу, кад је дошло до тога да се изађе с фарбом на среду, онда вам ја морам рећи да смо на друго рачунали.

ЈЕВРЕМ: На шта друго?

МАРИНА: Видите, пријатељу, ваша је фамилија, изгледа, врло велика?

ЈЕВРЕМ: И моја и женина.

МАРИНА: Можда најмање двадесет до тридесет гласова, а то није мало кад се гласа за изборе.

ЈЕВРЕМ: Па није!

МАРИНА: Па видите, ја вам морам рећи да смо ми на то рачунали. Кад год сам долазила у вашу кућу, а ја сам пребројавала по вашим зидовима мушке главе и мислила у себи: ето, мој сестрић, уз жену, добиће као мираз и ових тридесет гласова.

ЈЕВРЕМ (*изненађен*): Ама, уз какву жену?

МАРИНА: Па, молим вас лепо, кад би, рецимо, с ваше стране постојала искреност, коме би другом ви дали те гласове него своме зету? Ето, кажите сами!

ЈЕВРЕМ: Гле сад! На шта па она рачуна! Па зар, бре, дајем паре, па дајем намештај, па дајем девојку; па сад још и целу фамилију да му дам?

МАРИНА: Не кажем то, пријатељу, ал' овде је реч о искренности. Да смо ми знали да ви хоћете да будете посланик...

ЈЕВРЕМ: А да сам ја знао да он хоће да буде посланик...

МАРИНА: Па лепо, пријатељу, ал' кад се хоће, све се то још може поправити.

ЈЕВРЕМ: Како да се поправи?

МАРИНА: Можете се ви још и одрећи!

ЈЕВРЕМ: Шта кажеш? Да се одречем? Ама, кој' да се одрече? Зашто да се одречем? Чега да се одречем?

МАРИНА: Да се одречете фамилије у корист вашег зета!

ЈЕВРЕМ: Ама, како, побогу брате, да се одречем фамилије?

МАРИНА: Хоћу рећи, није фамилије, него да се одречете кандидације у корист вашег зета. А ваша фамилија да гласа за њега.

ЈЕВРЕМ: А, дакле, то му је, дакле, та искреност?

МАРИНА: Па јесте, то је, ако хоћете!

ЈЕВРЕМ: А је л' те то он, бога ти, пријо, послао да ми говориш?

МАРИНА: Боже сачувај, пријатељу! Али сам ја, знате, ову ствар сасвим искрено почела, па сам рада да се одржи та искреност између нас.

ЈЕВРЕМ: Па то искреност, да се ја одречем кандидације?

МАРИНА: Може то, пријатељу, да се удеси па и да се не одречете. Кад у породици влада искреност, онда је лако споразумети се. Могли би ви и да останете кандидат, па нека гласају за вас ваши људи, а ваша фамилија да гласа за вашег зета. Ето, то би био ред!

ЈЕВРЕМ: И ред би био да он иде у скупштину, а ја да не идем?

МАРИНА: Па и јесте то ред, ако хоћете.

ЈЕВРЕМ: Е, неће га отићи! И не само моја ближа фамилија, већ и они што ми падају род по маћехи и све што њима пада род, неће гласати за њега.

МАРИНА (*устаје*): Уосталом, сигурна фамилија! Што се ја ту једим кад ионако не би било никакве користи. Пола фамилије и нема право гласа!

ЈЕВРЕМ: Кој' нема право гласа?

МАРИНА: Ја не знам ко — ал' погледајте их само (*показује фотографије*), саме њушке.

ЈЕВРЕМ: Какви су да су, за мене ће да гласају, а ви, пријо, немојте да вређате ничију фамилију!

МАРИНА: Молим вас, искреност није увреда, а ако ви на увреду изврћете, онда боље да прекинемо тај разговор. Идем ја да обиђем прија-Павку.

ЈЕВРЕМ: Па јес', то је најбоље!

МАРИНА (*полазећи у собу*): Као да нисмо ни разговарали, пријатељу!

XVIII

ЈЕВРЕМ, МЛАДЕН

ЈЕВРЕМ (*гунђа*): Кô да нисмо ни разговарали! Дај ми фамилију, па онда: као да нисмо ни разговарали! (*Он сад тек види да држи још под пазухом црвене плакате.*) О, господе боже, где ћу с овим? (*Тражи где би их сакрио, па кад не налази, он их трпа у џеп од капута.*)

МЛАДЕН (*уноси једно писмо*): Писмо, газда!

ЈЕВРЕМ: Је л' за мене?

МЛАДЕН: Јес'!

ЈЕВРЕМ: Ко је донео?

МЛАДЕН: Један жандарм.

ЈЕВРЕМ (*шчепа грчевито*): Па што не говориш да је жандарм донео! (*Отвара га и гледа потпис.*) Секулић. (*Чита.*) „Газда-Јевреме, у кафани код „Слободе” скупио се цвет грађанства, који ће сад твојој кући да те у име народа поздрави. Ја сам их частио, рачун износи 87 динара. Одушевљење велико. Дочекај их лепо и одржи им један говор. Твој Секулић”. (*Престрави се.*) Ето ти сад! Откуд сад наједанпут да се скупи цвет грађанства? И какав говор, откуд мени говор? (*Збуни се и устумара.*) Иди, Младене, чекај, немој да идеш.. (*Чита писмо.*) „Рачун износи 87 динара. Одушевљење велико”. (*Младену.*) Зови ми овамо... Та што си се збунио? Што си се збунио, ког ђавола, као да ћеш ти да држиш говор? Иди ми зови Даницу... Немој... Ја ћу је звати... Иди напоље пред капију, па кад видиш грађанство — је л' знаш шта је грађанство? — кад видиш грађанство да иде овамо, а ти да ми јавиш. 'Ајде, 'ајде брже!

МЛАДЕН (*оде*).

ХИХ

ЈЕВРЕМ,ДАНИЦА

ЈЕВРЕМ (*збунио се и узмувао, не зна на коју ће страну ни шта да почне*): Шта сам оно хтео...? (*Сети се.*) А, јест!... Не,

није! Не знам просто ни с кога краја да Почнем... Е, ово је баш права ситуација. И дедер ти сад реци ми, шта да радим? *(Размишља се и досети се.)* Младене! *(На друга врата.)* Данице, Данице!

ДАНИЦА *(улази)*: Шта је?

ЈЕВРЕМ *(домишља се)*: Ти имаш леп рукопис?

ДАНИЦА: Немам!

ЈЕВРЕМ: Немаш, али лакше пишеш. Мени је лакше да дигнем сто кила него да напишем једно а. Немам дара за писање. Па дабоме, не може човек за свашта да има дара. *(Шета узбуђено и фркће.)*

ДАНИЦА: Шта ти је?

ЈЕВРЕМ: Тек што нису дошли, разумеш ли, тек што нису дошли!

ДАНИЦА: Ко, забога?

ЈЕВРЕМ: Ко? Депутација! Знаш ли ти шта је то депутација? Грађанство, цвет грађанства, народна свест; демонстрација. Знаш ли ти шта значи то кад ти народна свест дође у кућу? Ја бих волео да видим тога кога то не би збунило?

ДАНИЦА: Па је л' треба да им говориш?

ЈЕВРЕМ *(дрекне)*: Па то је оно! И бар да су ми раније јавили? Откуд човеку може овако напречац да падне што паметно на памет? О, људи божји, шта ме је снашло? Па онај ми још помиње шпиритус! Шпиритус, ја! Нека дође да види шта је шпиритус!... Овај, седи молим те, па пиши.

ДАНИЦА: Немам хартије.

ЈЕВРЕМ: Па разуме се да нема, ко је од нас то мислио па да спреми хартије? *(Вади из џепа пуно хартија, загледа једно писмо.)* „Поп Спира...” *(Чита.)* „Ал' ако си сигуран да ми израдиш помиловање за оно што су ме убедили да је моја служавка родила”... *(Говори.)* Ево, ова је половина чиста. *(Оцрпи и да јој.)* Пиши, молим те!

ДАНИЦА *(умочи перо и седа)*.

ЈЕВРЕМ *(шета узбуђено, мисли и грицка нокте)*: Да л' да кажем „Господо”? Не, боље је Грађани”! Или, чекај, бриши „Грађани”, па кажи: „Браћо!” Јеси ли написала „Браћо”?

ДАНИЦА: Јесам.

ЈЕВРЕМ: Е, добро, с тим смо готови. *(Мисли.)* Сад би требало нешто и да се каже људима. Не може само „Браћо!” *(Опет мисли.)* Напиши... Е, па де сад; кад они то тако изненада... Напиши... напиши... Чекај, немој ништа да напишеш. *(Ухватио се обема рукама за главу, па очајно гледа у земљу.)*

ДАНИЦА: А, да знаш, оче, што је господин Ивковић диван говор написао да га прочита својим бирачима!

ЈЕВРЕМ: Дабоме, лако је њему кад унапред зна да ће говорити. А откуд ти знаш да је диван говор?

ДАНИЦА: Ено му и сад стоји на столу. Оно „нешто” што сам читала малопре кад си ме ти грдио — био је тај говор. Нашла сам га на столу, па сам га читала. Диван говор!

ЈЕВРЕМ: Па добро, шта каже, знаш ли макар прве речи?

ДАНИЦА: Не знам!

ЈЕВРЕМ: Баш си права ћурка, зар ниси могла да упамтиш макар прве речи?

XX

МЛАДЕН, ПРЕЂАШЊИ

МЛАДЕН (*упадне и раздере се*): Иду!

ЈЕВРЕМ (*престрављен*): Ко, брате? Говори ко?

МЛАДЕН: Ено их озго, тек што нису дошли!

ЈЕВРЕМ: Ама што урлаш, побогу брате! Ко иде? (*Шчепала и дрмуса.*) Говори, ко иде?

МЛАДЕН: Народ, депутација. Дотрчао један келнер из кафане па каже: „Послао ме господин Секулић да кажем газда-Јеврему да иду”.

ЈЕВРЕМ (*збуну се још више*): Дабоме да иду, разуме се да иду. Можда су већ близу, а ја још не знам ни како да почнем. (*Узмува се, збуну се, тури руку у џеп и нађе оно звонце. Зазвони, па се тргне и баци га на земљу као да се опекао.*) Којешта, откуд сад опет ово звонце и шта ће ми то звонце? (*Крсти се.*) Господе боже, на шта ће ово изаћи? (*Спази Младена и издере се.*) Ама, што си ми ту стао као... Бленеш само! Иди, иди напоље да ми јавиш кад их видиш на углу! (*Младен оде. Даница.*) Па и ти, брате, иди па спремни за послужење!

ДАНИЦА: Хоћу ли ракију?

ЈЕВРЕМ: Јесте, ракију!

XXI

ЈЕВРЕМ(сам)

ЈЕВРЕМ (*дохвати оно звонце са пода и метне га на сто*): Бар да је упамтила само почетак од његовог говора. (*Шета узбуђен.*) Мора да су већ близу. Може бити сасвим близу? (*Гледа на прозор.*) Не види се, а и да се види, шта имам од тога, кад немам ни речи написане, а они иду и тек што нису дошли. (*Наслони се на сто.*) „Браћо!” (*Наслањајући се, напила опет звонце па га шчепа и баца на под.*) А он има диван говор, читала га је Даница и каже да је диван. И сад тај говор стоји бамбадава тамо на столу, а ја — немам ни речи (*Сине му мисао у главу.*) Бога ми, и то би могло... зашто да стоји бамбадава, а он може да напише и други? (*Ослушкује.*) Канда се чује ларма? Море, ови одистински иду! О, брате, што ме снађе напаст ни крива ни дужна! (*Ослушкује на Ивковићевим вратима.*) Није овде, отишао је у агитацију. (*Вири.*) А говор ено га тамо на столу лежи. (*Вади кључ из џепа.*) Добро каже Секулић, да измакнемо орман. (*Откључава полако врата, обзире се и шапће.*) Он може написати и други. (*Улази у Ивковићеву собу, а мало затим враћа се радостан, са говором у руци, заборављајући да затвори врата за собом. Кад уђе у собу, развија и разгледа.*) И што је главно, читко написано! (*Споља се чује ларма.*)

XXII

ЈЕВРЕМ, МЛАДЕН, ГРАЂАНИ

МЛАДЕН (*утрчи*): Ево их! (*Отвара широм врата.*) Извол'те браћо!

ГРАЂАНИ (*улази гомила разноликих типова, који су помало и ћорнути. Пре уласка се гурају на вратима или застајући нуде један другога да уђе. Међу њима је и Срета. Још од уласка на његову команду вичу*): Живео газда Јеврем Прокић! Живео народни посланик!

СРЕТА (*прилази Јеврему*): Један ће говорити, да одговориш! (*Враћа се гомили и нуди поједине да говоре.*)

КАФАНСКИ МОМАК (*прогура се кроз гомилу и прилази Јеврему подносећи му једну хартију*): Послао господин Секулић да се плати.

ЈЕВРЕМ: Шта је то?

КАФАНСКИ МОМАК: Рачун за ове што су пили.

ЈЕВРЕМ (*узима рачун и трпа га у џеп*): Добро, после!

ТРИ ГРАЂАНИНА (*испадају из гомиле напред и почну једновремено*): Газда-Јевреме!... (*Погледају се, па, као уступајући један другом, сва се тројица повуку натраг.*)

СРЕТА (*упадне у гомилу, грди их и изгура једног*).

ЧЕТВРТИ ГРАЂАНИН: Дра... драги газда-Јевреме! Ми овде, ми што нас видиш и како се узме ствар. То смо ми. (*Не уме даље, збунуо се, очајно гледа у гомилу из које су га изгурали.*)

ПЕТИ ГРАЂАНИН: Да, ми сви, као што рече брат предговорник, ако се ствар озбиљно узме, ми смо они што ћемо гласати. Ми желимо да ти идеш у скупштину од народне стране и да радиш такве ствари које ће за наш народ бити корисне. А ми сви што нас овде видиш, као што рече брат предговорник, ми ћемо увек за тебе да гласамо и да гинемо ако треба. У то име кличем: живео газда Јеврем Прокић!

СВИ: Живео народни посланик!

ЈЕВРЕМ (*за све време био је у великом узбуђењу и забуну, гледајући нетремице у таван*): Господо и браћо! Драги грађани и наши бирачи! (*Ушепртља се и тура руку у леви џеп где напипа црвене плакате; тура затим у десни џеп и напипа Ивковићев говор. Разведри му се лице задовољством и изнесе*

хартују, али уместо говора износи рачун који је малопре добио и стане га наглас читати.) Браћо! Четрдесет и два литра вина... *(Прекине.)* Ко ми сад даде овај рачун? *(Згужва љутито и баца на земљу па извади Ивковићев говор и чита.)* Браћо! Хвала вам на изразима поверења, које ми је утолико драгоцене јер стојим пред озбиљним задаћама и тешким дужностима. Ми се, браћо, морамо упорно и одлучно борити противу данашње владе која није израз народа и која се својим делима далеко удаљила од народних жеља и народних потреба...

СВИ: Тако је! Тако је!

ЈЕВРЕМ *(пао у ватру и сад све слабије чита):* Наша је земља, браћо, задужена и разривена, закони су осрамоћени и проиграни, а народ је оголио и обосоио...

СВИ: Тако је!

XXIII

ПАВКА, ПРЕЂАШЊИ

ПАВКА *(улетела је сва зајапурена):* Јевреме!

ЈЕВРЕМ *(маше јој руком да ћути и наставља):* Хоћемо ли, браћо, владу која је народ упропастила и даље да помажемо? Не, нећемо...

СВИ: Нећемо!

СРЕТА *(узврдао се, не зна шта ће: час трчи Јеврему И говори му, час грађанима и објашњава им нешто).*

ПАВКА (*очајно*): Јевреме, дућан је покраден!

ЈЕВРЕМ: Нека је покраден!

СРЕТА: Слушај, газда-Јевреме...

ЈЕВРЕМ (*маце му руком да ћути*): И зато, браћо, ја с вама заједно узвикујем: доле влада!

СВИ: Доле влада!

ДАНИЦА (*унела је служавник са ракијом и стала у страну, очекујући крај говора те да послужи*).

МАРИНА (*изашла је за њим и стала на праг од собе*).

СРЕТА (*објашњава се живо са Јевремом који га не разуме*).

ИВКОВИЋ (*нашав врата од своје собе отворена, упада љутито држећи један од оних црвених плаката у руци*): Господине тасте, ово је клевета која се крвљу плаћа. Ви и ваши људи ово растурате!

ДАНИЦА (*врисне и испусти служавник*).

ПАВКА (*очајна*): Јевреме, дућан!

СРЕТА: Газда-Јевреме, поправљај ситуацију!

ЈЕВРЕМ (*збуњено и тупо посматра све редом, он никог не чује и никог не разуме и најзад очајно узвикне*): Доле влада!

СВИ: Доле!

СРЕТА (*публици*): Е, сад је постављена свака ствар на своје место!

Завеса

ЧИН ТРЕЋИ

Позорница на средини подељена Лева (од гледалаца) половина је Ивковићева соба, а десна Јевремова, део собе која је прошлог чина играла. На обема собама прозори на задњим зидовима. Врата која воде из једне собе у другу широм су отворена и више су напред.

I

ЈЕВРЕМ, ИВКОВИЋ

ЈЕВРЕМ (у својој соби, држећи у руци један згужвани број новина, говори претећи Ивковићу): То није израз народне свести, то није допис, то није политика, то је клевета!

ИВКОВИЋ (у својој соби, држећи једну згужвану црвену плакату): Ако хоћеш да знаш шта је клевета, а ти тури руке у своје џепове, тамо ћеш наћи ове плакате.

ЈЕВРЕМ: А овај телеграм у новинама?

ИВКОВИЋ: То је сушта истина. У телеграму стоји да си ти, газда-Јевреме, говорио противу владе и ништа више.

ЈЕВРЕМ: Говорио противу владе? Па дабоме да сам говорио противу владе кад си ми подметнуо твој говор!

ИВКОВИЋ: Не кажеш ми хвала што нисам у телеграму јавио да си ми украо говор.

ЈЕВРЕМ: Ту реч да тргнеш, јеси чуо! Не крадем ја, бре, ја сам карактерна индивидуа!

ИВКОВИЋ: Па јес', мој говор је сам улетео у твој џеп!

ЈЕВРЕМ: Зет си ми, могу да се послужим твојим говором; ако те је жао могу и ја теби написати један па да ти вратим зајам.

ИВКОВИЋ: Хвала! Пиши ти са твојим људима пашквиле.

ЈЕВРЕМ: Другом то да кажеш, јеси чуо...

ИВКОВИЋ: Ја теби кажем, а ти реци оном коме треба!

ЈЕВРЕМ: Није те ни срамота: за један говор потегô кроз новине да се жали!

ИВКОВИЋ: Нисам се жалио, ја сам само изнео да си и ти прешао у опозицију.

ЈЕВРЕМ: У опозицију? С тобом ваљда?

ИВКОВИЋ: Није са мном, него против владе.

ЈЕВРЕМ: Против владе? Ја против владе? Зар те није срамота у очи да ме погледаш?

ИВКОВИЋ: Није ме срамота, јер сам казао истину.

ЈЕВРЕМ: То што си пљунуо, одмах да полижеш! Телеграфски да полижеш. Ја ћу да платим депешу, иначе...

ИВКОВИЋ: Шта иначе?

ЈЕВРЕМ... Иначе ћу ја телеграфисати у Београд да ти лажеш...

ИВКОВИЋ: Ја ћу онда штампати твој говор.

ЈЕВРЕМ: Ама, откуд мој, кад је то твој говор?

ИВКОВИЋ: Ти си га говорио...

ЈЕВРЕМ: Хоћеш ли да пошаљем депешу или нећеш?

ИВКОВИЋ: Нећу!

ЈЕВРЕМ: Е онда... да знаш... нема ништа више... јест... нема ништа више... *(Не сме да каже.)*

ИВКОВИЋ: Шта нема?

ЈЕВРЕМ: Па то! Не можемо више заједно под истим кровом и отказујем ти квартир. Ето ти! Са душманином својим не могу под истим кровом!

ИВКОВИЋ: Лепо, примам к знању!

ЈЕВРЕМ: И да знаш и то: ниси ми више кирајџија ни код моје ћерке и... одатле да се иселиш.

ИВКОВИЋ: Одатле да се иселим?

ЈЕВРЕМ: Одатле!... Ниси ми више зет, па ето ти... И да се иселиш.

ИВКОВИЋ: Чуо сам!

ЈЕВРЕМ: Из срца твоје кћери могу још данас, а из квартира кроз петнаест дана.

ЈЕВРЕМ: Ја енергично кажем: још данас!

ИВКОВИЋ: Данас је избор!

ЈЕВРЕМ: Ако је твој избор, и мој је!

ИВКОВИЋ: Теби је лако, газда-Јевреме, Ти се можеш иселити, пошто нећеш бити изабран.

ЈЕВРЕМ: А ти ћеш бити изабран?

ИВКОВИЋ: Ја се надам!

ЈЕВРЕМ: Сигуран посланик! Пише депеше против свога таста. *(Баци му згужване новине кроз врата.)* На ово па да се закитиш!

ИВКОВИЋ *(баци му згужване црвене плакате)*: А ево теби! Читај ово па се поноси!

ЈЕВРЕМ: И да ми више не излазиш на очи, него да се селиш! То ти је моја последња реч. Ето ти! *(Гурне врата, закључа их, стрпа кључ у џеп и шета узбуђено и љутито.)*

ИВКОВИЋ *(седа за сто и пише)*.

II

СПИРА, СПИРИНИЦА, ПРЕЕЋАШЊИ

СПИРИНИЦА *(улази у Јевремову половину собе)*: Добар дан, зете! А ми баш пошли на гласање, па велим да свратимо.

СПИРА: Ама, нисмо пошли ми на гласање, него пошао ја...

СПИРИНИЦА: Ено га опет! Е, овај ће ме човек у гроб отерати, а неће ми дати бар једну реч да проговорим за живота. Па не кажем ја...

СПИРА: Ама, како не кажеш, кад си казала?

СПИРИНИЦА: Нисам казала, но велим само: ми пошли...

СПИРА: Е, па то, то си казала.

СПИРИНИЦА: Та пусти ме, човече, да кажем; не запушавај ми живој уста!

ЈЕВРЕМ: О, господе боже, докле ћете вас двоје? Па зар ти још ниси гласао?

СПИРА: Нисам! Реко, имам времена!

ЈЕВРЕМ: Па да видиш, и нема. Сад ће још мало па да затворе капије.

СПИРА: Сад ћу ја. Само да се поздравим са Павком. *(Жени.)* Кажем ја теби да пожуримо. *(Полази у Павкину собу.)*

СПИРИНИЦА *(оде за њим)*: Ти мени казао? А од јутрос ти говорим...

СПИРА: Казао сам ти: 'ајде брже, а ти?

СПИРИНИЦА: Ето, сад ће да испадне да сам ја крива... *(Они ове последње реченице већ говоре за кулисама.)*

III

СРЕТА, ПРЕЂАШЊИ

СРЕТА *(улази у Јевремову половину собе)*: Сто четрдесет и два!

ЈЕВРЕМ: Па платио сам малопре сто двадесет.

СРЕТА: Каквих сто двадесет?

ЈЕВРЕМ: Па рачун, што су пили гласачи.

СРЕТА: Ама, не говорим ти ја то, него сто четрдесет и два гласа имаш досад.

ЈЕВРЕМ: А, је л' има толико? А биће још. Је л'?

СРЕТА: Море, била би цела варош, само да не беше оне бруке.

ЈЕВРЕМ: Које бруке?

СРЕТА: Па онај твој говор депутацији. Они сад силно агитују с тим. Шта ти би, побогу брате, да онако поставиш ствар на своје место?

ЈЕВРЕМ: Шта ми би?... Казао сам ти... то није мој говор, то је његов.

ЈЕДАН ГРАЂАНИН (*улази код Ивковића и даје му једну цедуљу*).

ИВКОВИЋ (*разматра цедуљицу, објашњава се нешто са тим грађанином, узима затим шешир и заједно одлазе*).

СРЕТА: Па откуд код тебе?

ЈЕВРЕМ: Па тако, измешало се. Знаш како је у фамилији, све се измеша.

СРЕТА: Оно јесте, газда-Јевреме, после свадбе и може да се измеша, али не иде то да се измеша још пре свадбе. Па онда, измешало, измешало. Добро, нека је и тако, али кад виде да је говор против владе, што се не устави, него запе па до краја?

ЈЕВРЕМ: Како да ти кажем... знаш, некако му лако иде кад грдиш владу. Дође ти онако као од срца. Зато ваљда и говоре

увек лепо они који грде владу. А дедер ти, синко, брани владу, па да видиш како је тешко да се лепо говори. А ово, знаш, ја почео, па подуфати ме нешто и као отвори ми се срце... Па тако... а још грађани почеше да вичу: тако је! Па ме то још више одвуче.

СРЕТА: Од јутрос се на све стране лепе ове плакате колико да замажемо мало ствар. Ево читај. *(Чита му сам.)* „Неваљалство опозиционе штампе превршило је меру. Подла је измишљотина да је наш кандидат газда Јеврем Прокић говорио противу владе. Он стоји и сад чврсто и непоколебљиво уз владу, а уз њега цео народ. Данашњи избори ће показати да клевете не помажу тамо где је народна свест будна.”

ЈЕВРЕМ: Е, то си му лепо саставио.

СРЕТА: А ово? *(Вади другу хартију.)*

ЈЕВРЕМ: Шта је то?

СРЕТА: Видиш ли потпис „Мирабо”. Знаш ли ко је то Мирабо? То сам ја, а ово је телеграм који сам написао за београдске листове да те и тамо оперем од бруке. На, пошљи ово на телеграф. *(Даје му.)* Морам, брате, морам да поставим сваку ствар на своје место, а ти, убудуће, пази се: чим ти на језику наиђе реч „влада”, а ти одмах језик за зубе!

IV

МЛАДЕН, ПРЕЂАШЊИ

МЛАДЕН *(дојури уплахирен и раздере се)*: Газда!

ЈЕВРЕМ *(тргне се, испусти телеграм, те дрекне и сам)*:
Шта је, брате?

МЛАДЕН: Јурио сам као да ме пандури вијају.

V

ПАВКА, СПИРА, СПИРИНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

ПАВКА (*за њом Спира и Спириница*): Шта је, забога?

СПИРА И СПИРИНИЦА: Шта је?

ЈЕВРЕМ: Та говори шта је, узбуди целу кућу? (*Дигне испуштени телеграм.*)

МЛАДЕН: Пред општином пуно света, па се гурају, свађају, вичу:...

ЈЕВРЕМ: Шта вичу?

МЛАДЕН: Тако, вичу!

ЈЕВРЕМ: Ама, шта вичу, побогу брате, шта вичу?

МЛАДЕН: Свашта! Једни вичу: доле!... Други: горе! Једни: уа! Други: живео!

СРЕТА: Одох ја да видим шта је то.

ЈЕВРЕМ: 'Ајде, бога ти!

СРЕТА (*одлази*).

VI

ПРЕЂАШЊИ, БЕЗ СРЕТЕ

ЈЕВРЕМ (*Младену*): А вичу и „живео”, је ли? (*Павки.*)
Чујеш ли, Павка, то је народно одушевљење! Јеси ли чула кој' пут шта је то народно одушевљење?

ПАВКА: Нисам!

ЈЕВРЕМ: Е, ето, то је народно одушевљење кад гомила виче, а не зна зашто виче.

МЛАДЕН (*наставља*): Вичу људи, вичу деца, виче народ, вичу пандури, сви вичу. У кафанама, на сокаку, по дућанима, свуд се скупио свет, пуно народа, па неки вичу а понеки и шапћу у гомилицама.

ЈЕВРЕМ: Они што шапћу, то је опозиција?

СПИРИНИЦА: Ти ћеш ваљда за онога гласати? (*Показује на Ивковићеву собу.*)

СПИРА: Ти немој да се мешаш у политику!

СПИРИНИЦА: Ето ти сад, опет откуд је то политика?

СПИРА: Него шта је?

СПИРИНИЦА: Ово су избори!

МЛАДЕН (*наставља*): Пред кафаном код „Уједињења” свира музика, точи се пиво, пије се...

ЈЕВРЕМ: Јесу ли то наши што пију?

МЛАДЕН: Наши.

ЈЕВРЕМ (*више себи*): Опет рачун!

МЛАДЕН:... А у земљу, пред кафаном побијен велики барјак, па чим прође крај кафане који од њихових а они му подвикују: уа! И бацају се за њим мезетом, краставцима, јајима...

ЈЕВРЕМ (*више себи*): А кафеџија све то бележи!

МЛАДЕН (*наставља*): А њини узели другу музику па иду кроз варош и пред Јелисијевим дућаном упалили буре од катрана па се искупио свет и деца те прескачу ватру. У Тенкиној кафани потукли су се и разбили једном главу, али тај није ни наш ни њихов, није чак ни овдашњи. Аксентију Матићу полупали прозоре. Перу Зарића ухапсио господин Секулић што је псовао власт, Јашу Андрића истукли, не зна се ко; Перу Мрвића јахали у горњој махали. Кажу, ниједне године није било тако лепо као ове.

ЈЕВРЕМ: Боже мој, што ти је то кад се народ разбуди!

ПАВКА (*крсти се*): Права чуда, бога ми! Бог нек нам је на помоћи!

СПИРА: Нису то чуда, Павка, него то ти је народни обичај.

СПИРИНИЦА: Та какав обичај, то је одушевљење!

СПИРА: Немој да се мешаш кад ја говорим.

СПИРИНИЦА: Ама, човече божји, ваљда и ја имам права да зинем, не могу тек целог века ћутати.

СПИРА: Знам, ал' кад зинеш, а ти не знаш да се зауставиш.

ЈЕВРЕМ: Доста, чекајте! Имамо ми, брате, и друга посла, а не вас да слушамо! (*Младену.*) На сад, да носиш ову депешу на телеграф!

МЛАДЕН: Е, па не могу сад то.

ЈЕВРЕМ: Како не можеш?

МЛАДЕН: Треба да гласам.

ЈЕВРЕМ: Па јеси л' одјутрос гласао?

МЛАДЕН: Јес', ал' одјутрос сам гласао за госпођицу, а сад за тебе, газда.

ЈЕВРЕМ (*згранут*): Какву госпођицу, марво једна?

МЛАДЕН (*показује на Ивковићева врата*): Па... за онога...

ЈЕВРЕМ (*хоће да га шчепа за гушу*): За кога, бре?

МЛАДЕН (*престрављен*): Па... за зета!

ЈЕВРЕМ: За зета? А како си, бре, смео за њега да гласаш?

МЛАДЕН: Па... молила ме госпођица...

СПИРИНИЦА: Ију!

СПИРА: Ти да ћутиш!

СПИРИНИЦА: Па казала сам само: ију!

СПИРА: Немој ни „ију” да кажеш!

СПИРИНИЦА: Па не могу ја зачепити уста!

ПАВКА: Ето, ето, Јевреме, шта си направио!

ЈЕВРЕМ (*Младену*): Ама, зар мој хлеб једеш, а за другога да гласаш? Је ли, бре?

МЛАДЕН: Молим те, газда, да ми опростиш ако сам нешто погрешо. Мени је господин Секулић казао да пре подне дођем

и да гласам на моје име, а после подне, онако предвече, када буде највећа навала, да дођем и да гласам као Јова Стојић, рабаџија, пошто је он отишао са еспапом у Београд, па да му не пропадне глас. Па пошто сам имао два гласа, госпођица ме окупила па каже: један дај за оца, а један за зета...

ЈЕВРЕМ: Ама, ког зета; чијег зета? Није он ничији зет, море!

МЛАДЕН: Па ако може да се избрише?

ЈЕВРЕМ: Шта да се избрише?

МЛАДЕН: Па тај глас, што сам одјутрос гласао.

ЈЕВРЕМ: Можеш твој нос да избришеш! 'Ајде дођавола! Иди па гласај, да бар тај други глас не пропадне!

МЛАДЕН (*одлазећи*): Неће да пропадне, куд би пропао! (*Оде.*)

VII

ПРЕЂАШЊИ, безМЛАДЕНА

ЈЕВРЕМ (*Павки*): Јеси ли чула сад твојим рођеним ушима?

ПАВКА: Чула!

СПИРИНИЦА: Ију, рођена ћерка па да гласа противу оца. То да сам прочитала у новинама па не бих веровала!

СПИРА: Ето, такве сте ви женске, увек волите за другога да гласате.

ЈЕВРЕМ: Зато сам ја, видиш, и раскинуо.

СПИРИНИЦА: Шта си раскинуо?

СПИРА: Ама, не прекидај човека!

СПИРИНИЦА: Та пусти ме да га питам.

СПИРА: Ето Павке ту, па нека га она пита!

ПАВКА: Шта си раскинуо, Јевреме?

ЈЕВРЕМ: И квартир и прошевину!

ПАВКА: Како раскинуо?

ЈЕВРЕМ: Тако. Казао сам му отворено: ти немаш више никаквих веза с мојим квартиром, и отказујем ти од данас па за петнаест дана моју ћерку.

ПАВКА: Како за петнаест дана?

ЈЕВРЕМ: Квартир, а ћерку одмах!

ПАВКА: Побогу, човече!

ЈЕВРЕМ: Нека сад иде па нека гласа за њега.

ПАВКА: Јеси ли добро размислио, Јевреме? Дућан нам пропаде, прошевину растури...

ЈЕВРЕМ: А посланички мандат добих!

ПАВКА: А дете?

ЈЕВРЕМ: Које дете? Је л' оно што подговара гласаче?

ПАВКА: Плакаће, груваће се, чупаће косе...

ЈЕВРЕМ: Кажи јој: повешћемо је у Београд, и овај... шта знаш... ћерка народног посланика...поднесем интерпелацију...министар се уплаши...

СПИРИНИЦА: И почне да се увија око тебе.

СПИРА: Ама, не прекидај човека!

СПИРИНИЦА: Остави ме да кажем, забога!

СПИРА: Не мораш ти да кажеш, нека каже Јеврем!

ЈЕВРЕМ: Па то сам хтео да кажем. Као народни посланик имам право да добијем неку концесију, рецимо: да сечем шуму или да градим нови железнички крак, или тако нешто... А ја нећу, рецимо, концесију, а хоћу зета. Ето ти!

СПИРИНИЦА: И онда, дабоме, влада ти нађе зета.

СПИРА: Ама, не нађе влада! Где је влада још тражила зетове народним посланицима?

СПИРИНИЦА: Па не нађе, него онако... проводаџира.

ПАВКА: Па велиш, тако да јој кажем?

ЈЕВРЕМ: Тако, дабоме! (*Узима шешир и хоће да изађе.*)

ПАВКА: А куда ћеш сад?

ЈЕВРЕМ: Видиш да нема ко да ми однесе ову депешу, морам сам. А и да прођем мало, да чујем и да видим шта је напољу.

ИВКОВИЋПРЕЂАШЊИ

ИВКОВИЋ (*враћа се у своју собу, седа и наставља писање*).

ПАВКА (*вади из џепа кључ од дућана*): А зар не би могао успут да обиђеш мало дућан?

ЈЕВРЕМ: Таман! Избори, а ја да обилазим дућан!

ПАВКА: Знаш да ме је срамота од света што је затворен дућан.

ЈЕВРЕМ: Па нека је затворен, светац је!

ПАВКА: Какав светац?

ЈЕВРЕМ: Па избори. Зар то није светац?

ПАВКА: Није!

ЈЕВРЕМ: Гле! Зар вама Параскева светац, па мени избори да не буду? Зар Параскева што једанпут у години пада па ви не радите, а ово мандат који траје четири године? (*Оде.*)

IX ПРЕЂАШЊИ, без ЈЕВРЕМА

ПАВКА: Не знам како ћу Даницу на очи, и како ћу јој казати да јој је отац растурио прошевину?

СПИРИНИЦА: Па велим, Павка, ако ниси почем противна, ја да јој кажем?

СПИРА: Ето, опет ти! Ама, што мораш свуд да се трпаш?

СПИРИНИЦА: Ама, немој да си такав, човече божји! Сестра сам јој, па ко ће јој помоћи ако ја нећу?

ПАВКА: Па јес', то ће најбоље бити. Реци јој ти, ја боме не смем. Иди, ено је она у спаваћој соби, а ја одох у кујну. *(Одлази.)*

Х

СПИРАиСПИРИНИЦА

СПИРА: И сад да ми је да знам како ћеш да јој кажеш?

СПИРИНИЦА: Па ваљда толико уmem.

СПИРА: Не умеш, ти ћеш да збркаш. Морам и ја поћи с тобом да ти помогнем.

СПИРИНИЦА: Таман, ако ти поћеш, онда јој нећемо ништа казати.

СПИРА: Молим те, жено, ваљда толико умем...

СПИРИНИЦА: Пусти ти само мене, а ти ћути, јер ти кад почнеш... *(Залазе иза кулисе препирући се.)*

ХІ

ЈОВИЦА, ИВКОВИЋ

ЈОВИЦА (*улази код Ивковића*): Добро вече!

ИВКОВИЋ: Добро вече, газда-Јовице!

ЈОВИЦА: Не знам како си ти чуо, али мени Сима порезник вели да смо их премашили за двадесет гласова.

ИВКОВИЋ: Шта је то двадесет гласова, то се часом може да измени! Па где су ти твоји људи, газда-Јовице? Ти рече, кад си давао изјаву, да стотину вучеш за собом?

ЈОВИЦА: Знаш како је, господине Ивковићу, не можеш данас ни рођеном брату веровати. Обећа па врдне. Кад си с њим у четири ока, он оволика уста на власт, а када се са властима погледа у очи, он не уме да зине.

ИВКОВИЋ: Ама, све ја то знам, али сам рачунао много више на тебе. Тебе је, је ли, инат довео у нашу партију?

ЈОВИЦА: Јесте, то признајем. Да ме сад ко запита: би ли се потурчио кад би знао да Јеврем Прокић неће бити посланик, и то бих пристао.

ИВКОВИЋ: Е, па није потребно да се потурчиш, довољно је да потрчиш. Сад је, видиш, последњи час. (*Гледа на сат.*) Још мало па ће се затворити капије на општини, и онда нико нов не може ући. Оно што се затекло у дворишту гласаће. Сад, видиш, треба убацити што више гласача у општинско двориште. (*Чује се музика.*)

ЈОВИЦА: Па радим ја, мислиш да не радим. Ено, чујеш ли, то сам ја платио музику да иде у горњу махалу те да отуд потера свет.

ДАНИЦА (*кад чује музику, истрчи из своје собе и оде на задњи прозор, па се наслони и гледа напоље*).

ИВКОВИЋ: Не помаже ту музика, већ разборита реч. Пођи само тамо међу бираче; охрабри их; реци им да је власт само толико јака колико се ми бојимо; реци им да је власт немоћна да грађанима ускрати права која им закони дају; реци им... Та већ знаш ваљда толико.

ЈОВИЦА (*полазећи*): Знам. Не брине. Тешко је мени било говорити док сам био уз владу, а сад — не брине, умећу ја.

ИВКОВИЋ (*испраћајући га*): Е, па хајде, не губи времена. Немамо кад више, последњи је тренутак. Ако сад малакшемо, испустићемо победу. (*Испраћа га и Јовица одлази.*)

XII

СПИРА, СПИРИНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

СПИРИНИЦА (*улази, за њом Спира и Даница*): Где си, дете, забога? Тражимо те по целој кући...

СПИРА: Имамо важан разговор с тобом.

СПИРИНИЦА (*Спире*): Ама, остави ме да говорим, кад сам већ почела!

СПИРА: Видиш ли сама да не умеш, ти ћеш одмах с неба па у ребра.

СПИРИНИЦА: О, госпoде бoже, да чудне напaсти! Ама, сачекај да кaжем прво...

СПИРА: Па јест, ал' кад рђаво почнеш.

СПИРИНИЦА: Ама, нисам још ни почела.

ДАНИЦА: Па говорите већ једанпут, шта је то што имате да ми кaжете?

СПИРИНИЦА: Па то, Јеврем ће кaо посланик и тебе да води у Београд, па ће тамо да поднесе интерпелацију и онда ће да добије од државе концесију за зета.

СПИРА: Ама, није тако!

СПИРИНИЦА: Е, па 'ајд', кaжи ти!

СПИРА: Неће добити концесију за зета, него ће поднети интерпелацију, а министри ће онда почети лепим око њега... а он...

СПИРИНИЦА: Па то је исто?

СПИРА: Није сасвим исто.

СПИРИНИЦА: Па није, али је главно да ће се Даница тамо у Београду много боље испросити и удати.

ДАНИЦА: Ама, ко је то све вама наказивао?

СПИРИНИЦА: Па Павка.

СПИРА: Та није Павка, него Јеврем.

СПИРИНИЦА: Па Јеврем, јест; ал' Павка нам је кaзала да кaжемо Даници.

ДАНИЦА: А зашто да ми кaжете?

СПИРА: Па зато да се оканеш овога.

ДАНИЦА: Кога овога?

СПИРА: Па овога што ти је до сада био вереник.

ДАНИЦА (*изненађено*): Како досад?

СПИРИНИЦА: Па досад дабоме, јер сад више није.

СПИРА: Ти реци јасно: није више, јер је Јеврем све прекинуо.

СПИРИНИЦА: Па то сам и хтела да кажем.

СПИРА: Хтела си, ал' ниси казала.

ДАНИЦА: Чекајте, молим вас! Говорите јасно: с ким прекинуо? Шта прекинуо?

СПИРИНИЦА (*показује руком на Ивковићеву собу*): С овим твојим!

СПИРА: Са господином Ивковићем!

ДАНИЦА (*престрављено*): Како прекинуо?

СПИРА: Тако, отказао му квартир.

СПИРИНИЦА: И то одмах!

СПИРА: И отказао му просидбу.

СПИРИНИЦА: За петнаест дана.

СПИРА: Та није тако.

СПИРИНИЦА: Тако је.

СПИРА: Отказао му је просидбу за петнаест дана.

СПИРИНИЦА: Та није, човече, него одмах.

СПИРА: А квартир за петнаест дана. Ето, тако треба рећи!

СПИРИНИЦА: Па тако сам и рекла.

ДАНИЦА: Та остав'те се, забога, ваших објашњења. Кажите ми јасно и разговетно: шта је то било, кад је било и поводом чега? Уосталом, реците ми: где је отац?

СПИРА: Отишао је послом у варош.

ДАНИЦА: А мајка?

СПИРИНИЦА: И она је у послу.

ДАНИЦА: У послу су? Добро, нећу их ни тражити и не требају ми. Само, молим вас, реците им, и оцу и мајци, да ја нећу дозволити да се тако играју са мношћом и да ми се свет смеје.

СПИРИНИЦА: Ех, шта има да ти се смеје свет кад се удаш у Београду?

ДАНИЦА: Не тражим ја да се удам у Београду, нити да идем у Београд. И ако одем, ићи ћу са својим мужем.

СПИРИНИЦА: Ал' друго је то...

СПИРА *(прекине је)*: Друго је, дабоме, кад ти је отац посланик.

ДАНИЦА: Јес', посланик, ал' прво треба да буде изабран.

СПИРИНИЦА: Па биће!

СПИРА: Сви гласају за њега.

ДАНИЦА: Ко то каже? А ја вам кажем да он неће бити изабран, него Ивковић!

СПИРИНИЦА: Бога ти?

СПИРА: Ћути ти! А... овај, ко то теби каже?

ДАНИЦА: Ја што вам кажем па ћете видети. Прво и прво: Илић, бивши посланик, није гласао и са њим преко четрдесет њих. Па онда и онај газда Јовица повукао је са собом око тридесет и четрдесет, па онда многи су оца преварили, па онда... Ја не памтим све, ал' знам да отац неће бити изабран.

СПИРИНИЦА: Ију, па онда?

СПИРА: Ама, ћути ти! Па добро, шта ће онда бити?

ДАНИЦА: Биће ето то: он неће бити посланик, а са Ивковићем раскинуо, и коме ће се онда смејати свет него мени? Место да сте паметни па сви у кући да помогнемо Ивковићу.

СПИРИНИЦА: Ето, кажем ја!

СПИРА: Шта кажеш ти, ниси казала ништа.

СПИРИНИЦА: Ју, откуда нисам?

СПИРА: Па ниси, дабоме!

СПИРИНИЦА: Е, овај ће ме просто у гроб отерати!

ДАНИЦА: Ето, на пример, јесте ли гласали ви, теча-Спиро?

СПИРИНИЦА: Није.

СПИРА: Ал' остави ме, забога, да ја одговорим. Нисам још гласао.

ДАНИЦА: Е, па, ето ви, на пример, могли би гласати за Ивковића?

СПИРА: Ама, зар против Јеврема?

СПИРИНИЦА: Ју, црна девојко, шта говориш?

ДАНИЦА: Ја врло паметно говорим. Кад би отац имао изгледа да буде изабран, онда, не кажем; и сама бих вам казала: гласајте за оца! Ал' овако: зашто да се замерите Ивковићу?

СПИРИНИЦА: Па јесте...

СПИРА: Јесте, не...

ДАНИЦА: Осим, ако ви не желите да будете председник општине?

СПИРА: Ама, желим, како да не желим!

СПИРИНИЦА: А баш да он нешто и не жели, желим ја.

ДАНИЦА: Е, па, ето, размислите, времена много нема.

СПИРИНИЦА: А не знам шта се и напео тај Јеврем да буде посланик, шта ће му то?

СПИРА: Ја сам му говорио да није то за њега.

ДАНИЦА: Дакле, шта мислите?

СПИРА: О чему?

ДАНИЦА: Па о гласању?

СПИРА: Та, право да ти кажем, и сâм сам тако нешто мислио.

СПИРИНИЦА: Јест, тако смо и ми мислили.

СПИРА: Ама, не прекидај, побогу, жено, да кажем шта сам хтео!

СПИРИНИЦА: 'Ајд', баш говори!

СПИРА: Рекох, боље да почекам до предвече, па ако Јеврем има доста гласова, да гласам за њега, а ако зет има више гласова, онда да гласам за њега.

СПИРИНИЦА: А ја као да сам предосећала нешто, па кажем Спири: чекај, не жури, не мораш ти баш први гласати!

СПИРА: Ама, ниси ми ти казала, него ја сам врдарам од јутрос.

СПИРИНИЦА: Ето ти сад, како да ти нисам казала?

СПИРА: Напротив, ја сам теби казао...

СПИРИНИЦА: Ију, сад ће испасти као да је он мени казао...

СПИРА: Па зар не памтиш јутрос кад сам ти рекао...

СПИРИНИЦА: Уосталом, тако ми увек радимо кад је какво гласање. Чекамо до предвече, па ко има више гласова...

ДАНИЦА: Али, забога, немојте оклевати; ако ћете гласати, идите одмах, иначе ће бити доцкан.

СПИРИНИЦА: Кажем ја теби да ће бити доцкан...

СПИРА: Шта имаш ти да ми кажеш, као да ја...

ДАНИЦА: Али...

СПИРА: Ево идем... *(Пође, дође до врата и врати се.)* А то је, је ли, извесно да ће Ивковић добити већину?

ДАНИЦА: Могу, ако хоћете, и написмено да вам дам.

СПИРА: Знаш, ја мислим...

СПИРИНИЦА: Немој ништа да мислиш, него иди па гласај!

СПИРА *(полазећи)*: А већ ти да не кажеш последњу, пресвисла би... *(Оде.)*

ДАНИЦА *(Спириници)*: А ти, тетка, иди па нађи мајку. Реци јој да си ми све казала и да сам ја одговорила: што је отац урадио не важи ништа за мене. Ја остајем и даље вереница господина Ивковића.

СПИРИНИЦА: Ама, је л' тако да јој кажем?

ДАНИЦА: Тако, од речи до речи!

СПИРИНИЦА: Добро... *(Оде.)*

XIII

ДАНИЦА, ИВКОВИЋ

ДАНИЦА *(куца на Ивковићева врата)*.

ИВКОВИЋ *(скочи и одлази вратима)*: Шта је то сад опет?
Ко је?

ДАНИЦА: Ја сам!

ИВКОВИЋ: Ви?

ДАНИЦА: Морам да говорим с вама.

ИВКОВИЋ: Извол'те, сâм сам.

ДАНИЦА: Данас је велика навала света у кући, не бих желела да ме ко затече код вас, говорићемо овако, кроз врата.

ИВКОВИЋ: Чули сте, ваљда, како је ваш отац поступио са мношом?

ДАНИЦА: Чула сам, ал' се то мене ништа не тиче.

ИВКОВИЋ: Збиља? Па ипак... родитељи?

ДАНИЦА: Кад они имају право да припадају влади, имам и ја право да припадам опозицији.

ИВКОВИЋ: Али ваш положај мора бити врло непријатан?

ДАНИЦА: Досад је био, ал' сад више не!

ИВКОВИЋ: Како то?

ДАНИЦА: Ступила сам у отворену борбу противу оца.

ИВКОВИЋ: Ви?

ДАНИЦА: Већ сам вам два гласа прибавила и сад радим на томе да створим опозициону партију у самој кући.

ИВКОВИЋ: То је одиста много од вас. Ја не бих никако желео да изгледа као да вас ја подговарам.

ДАНИЦА: Ах, то не!

ИВКОВИЋ: Ал' ако би ваш отац био изабран, ваш би се положај погоршао.

ДАНИЦА: А како стоји?

ИВКОВИЋ: Ја поуздано верујем да сам победио, али — полиција је починила масу неправилности, а у таквим приликама изненађења нису искључена.

ДАНИЦА: И за тај случај ја имам план. Кад сам се већ упустила у борбу, ићи ћу до краја. Борићу се као прави опозиционар.

ИВКОВИЋ: То је врло мушки од вас... Али...

ДАНИЦА: Хоћу да посведочим да сам вас достојна.

ИВКОВИЋ: Ал' не мислите ваљда и после, у браку да останете тако одлучан опозиционар?

ДАНИЦА: Е, то ће зависити од владе!

ИВКОВИЋ: Реците ми свој план?

ДАНИЦА: Има ли отац прилике да држи још какав говор у случају да буде изабран?

ИВКОВИЋ Па... имао би.

ДАНИЦА: Кад... Где?

ИВКОВИЋ: Па... Знате већ обичај код нас: изабраном посланику дође народ с музиком пред кућу да га поздрави.

ДАНИЦА: А он одговара с прозора. Јест, јест, то знам!

ИВКОВИЋ: Па?

ДАНИЦА: Нека отац с прозора викне: „доле влада!”

ИВКОВИЋ: Не разумем како?

ДАНИЦА: Јесте ли већ спремили говор за ту прилику?

ИВКОВИЋ: Опет мој говор?

ДАНИЦА: Па да, опозициони!

ИВКОВИЋ: Чујте, то је грубо од вас, то је чак немилосрдно...

ДАНИЦА: Кад они према вама могу бити груби и немилосрдни...

ИВКОВИЋ: Ја не желим да ви тако далеко идете.

ДАНИЦА: Дајем вам реч да ћу то грубо средство употребити само у случају ако отац остане при ономе што вам је рекао. Реците ми, дакле, јесте ли спремили говор?

ИВКОВИЋ: Та имам нешто овде на столу... почетак.

ДАНИЦА; Хоћете ли скоро од куће?

ИВКОВИЋ: Овог часа.

ДАНИЦА: Ући ћу у вашу собу и преписаћу ваш говор, оставите га на столу.

ИВКОВИЋ: Ја не бих био рад да будем ваш саучесник у тој ствари.

ДАНИЦА: Али не брините кад вам кажем – нећу ја ствар злоупотребити.

ИВКОВИЋ: Дозволићу вам само стога што знам извесно да ваш отац неће бити изабран за посланика па неће ни имати прилике да говори. Па ипак зато, сешћу одмах и ублажићу говор колико год ми је то могуће.

ДАНИЦА: Добро, пристајем!

ИВКОВИЋ *(седа за сто и поправља говор)*.

XIV

ПАВКА, СПИРИНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

СПИРИНИЦА (*показујући Даницу*): Ево је па нек ти сама каже!

ДАНИЦА: Немам шта друго да вам кажем до да све то за мене ништа не вреди!

ПАВКА: Које не вреди?

ДАНИЦА: То што је отац отказао. Ако је отац прекинуо, нисам ја, и то сам малочас казала Ивковићу.

ПАВКА: Говорила си с њим?

ДАНИЦА: Сад малопре, кроз кључаоницу.

ПАВКА: Црна девојко, имаш ли ти бога?

ДАНИЦА: Зашто? Какво сам зло учинила?

ПАВКА: Зар пред очима материним и очевим говориш кроз кључаоницу са туђим човеком, па се то још не стидиш сама да кажеш!

ДАНИЦА: Ја нисам говорила с туђим човеком, говорила сам са својим вереником.

ПАВКА (*Спириници*): Чујеш ли је, молим те?

СПИРИНИЦА: А што! Ако ћеш по чем, дете има право.

ПАВКА (*пренеражено*): Ију! Помери се, сестро!

СПИРИНИЦА: Није него, зато што Јеврем хоће да буде посланик — да дете пропусти своју срећу.

ДАНИЦА: Дабоме, кад ни отац ни мајка не мисле о томе како ће цела ствар изгледати ако отац не буде изабран за посланика.

ПАВКА: Како да не буде изабран?

ДАНИЦА: Тако, јер неће бити изабран.

СПИРИНИЦА: И Спира је отишао да гласа против њега.

ПАВКА: Шта кажеш? Ију, шта је вама, побогу! Окрете се свет тумбе!

ДАНИЦА: А како ће ствар изгледати кад не буде отац изабран, можеш и сама замислити. Потрошио толике паре, завадио се с толиким људима, изгрдили га, изрез依или га преко новина, дућан му затворен, а и похарали га и, преко свега још, отерао зета и то зета народног посланика, ето ти!

ПАВКА: Ама, може ли то бити?

ДАНИЦА: Тако ће бити, веруј! И ти место, као паметна жена и као мајка, да пристанеш са мношћом да спасавамо оца срамоте, а ти си се сама ухватила у коло.

СПИРИНИЦА: И шта се напео тај Јеврем да буде посланик?

ПАВКА: Ама, зар може то бити да не буде изабран?

ДАНИЦА: Неће бити, ја што ти кажем! И место да се ти бар, мајко, за времена тргнеш...

СПИРИНИЦА: Па јест... ето како се тргао Спира.

ПАВКА: А шта ти помаже да се ја тргнем, кад је Јеврем већ раскинуо веридбу и отказао човеку, и...

ДАНИЦА: О, помаже то мени много кад знам да си ти и тетка и теча, да сте сви са мном, онда ја смем...

XV

ЈЕВРЕМ, ПРЕЂАШЊИ

ЈЕВРЕМ: Дакле, затворише капије, Павка, затворише капије!

ПАВКА: Нека затворе! Кад су затворили дућан, нека затворе и капије.

СПИРИНИЦА: А ко ће победити, Јевреме, ти или наш зет?

ЈЕВРЕМ: Који наш зет?

ПАВКА: Па наш зет. Шта се буниш?

ДАНИЦА: Мој заручник.

ЈЕВРЕМ (*плане*): Јеси ли чула: он нити је више твој заручник, нити је наш заручник, нити је уопште заручник. Он је противник мој и противник владин, и он не може узети владину кћер за жену, па то ти је! Нећу више ни да ми га помињеш, разумеш ли? Моли бога што је већ затворена капија па ми је тамо памет. (*Павки и Спириници.*) Водите је, водите одавде.

ПАВКА И СПИРИНИЦА: 'Ајдемо. (*Одлазе све три.*)

ИВКОВИЋ (*пошто је завршио исправку у говору одлази*).

XVI

ЈЕДАН ГРАЂАНИН, ПРЕЂАШЊИ

ГРАЂАНИН: Добар дан, газда-Јевреме!

ЈЕВРЕМ: Добар дан!

ГРАЂАНИН: Имате ли новости?

ЈЕВРЕМ: Па пребројава се, у име божје.

ГРАЂАНИН: Ја чух, газда-Јевреме, 272, Ивковић, кажу, 214, а социјалисте 26.

ДАНИЦА (улази полако у Ивковићеву собу, седа за сто и преписује говор).

ЈЕВРЕМ: Е, а од кога си чуо?

ГРАЂАНИН: Од Симе порезника. Чух, па рекох, 'ајде да свратим те да те обрадујем. Ми, у име божје, већ пијемо на твој рачун.

ЈЕВРЕМ: Ко пије?

ГРАЂАНИН: Грађанство.

ЈЕВРЕМ: Ау! Ама, зар цело грађанство?

ГРАЂАНИН: Е, одох ја! Па ако што поузданије сазнам, ево ме опет!

ЈЕВРЕМ: Е, 'ајде, 'ајде!

ГРАЂАНИН *(оде)*.

XVII

СПИРА, ЈЕВРЕМ

СПИРА: Једва, једва свршисмо!

ЈЕВРЕМ: Шта је?

СПИРА: Пребројасмо.

ЈЕВРЕМ: Па?

СПИРА: Не зна се, ништа се не зна.

ЈЕВРЕМ: Па како то: пребројасмо, а ништа се не зна?

СПИРА: Не можеш да му ухватиш крај. Једни веле: ти си изабран, други веле: ниси ти, него Ивковић.

ЈЕВРЕМ: Ама, како то једни веле ово, а други оно!

СПИРА: Ето, тако. Не можеш да му ухватиш крај, па то ти је!

ЈЕВРЕМ: Побогу људи, зар нико ништа не зна? Ама, зар може то да буде да нико ништа не зна? Зар председник није објавио кроз прозор, као пре?

СПИРА: Није!

ЈЕВРЕМ: Како би било, Спиरो брате, кад би тркнуо донде да видиш у чему је ствар?

СПИРА: Па је л' сад идем отуд?

XVIII

МЛАДЕН, ПРЕЂАШЊИ

МЛАДЕН (*улети задухан*): Газда! Ево од општине кренуо силан народ. Напред музика, упалили фењере и вичу, грдно вичу.

ЈЕВРЕМ (*престрављено*): Шта вичу?

ДАНИЦА (*завршила је препис и одлази из собе Ивковићеве*).

МЛАДЕН: Вичу: живео народни посланик, доле, горе! И... не знам шта још вичу.

ЈЕВРЕМ (*Спири*): Ама, па они ће сад овде под прозор, је ли? Доћи ће да ме поздраве, а ја треба да им одговорим! Је ли, Спиरो?

СПИРА: Па јест, такав је обичај...

ЈЕВРЕМ: Дабоме да треба да одговорим... Па где су сад онај Секулић, па онај Срета? Никога нема сад кад ми највише требају. А и ти (*издера се на Младена*), бар да умеш честито да ми кажеш. Што ћутиш, брате? Што не говориш: иду ли, ко иде, је л' одавно иду, је л' овамо иду. А и ти, Спиро, што си се ког ђавола смрзнуо? Трчи, брате, по кући као да је твоја кућа. Зовите Павку, Даницу. Зовите их нека упале свеће на прозоре! (*Одјуре и Спира и Младен.*) И откуд сад да ми падне наједанпут на памет говор? Нисам ја државни апарат, па да ми тако наједанпут макар шта падне на памет!

XIX

ЈЕВРЕМ, ПАВКА

ПАВКА (*носи две миликерц-свеће*): Какве свеће, бога ти, тражиш?

ЈЕВРЕМ: Лимунација, ракетле, миликерц-свеће, музика, народ. Разумеш ли?

ПАВКА: Па је л' да упалим свеће на прозоре?

ЈЕВРЕМ: Ама, какве свеће! Остави то, молим те! Павка, знаш ли ти шта је то народни посланик?

ПАВКА: Знам!

ЈЕВРЕМ: Е, ако знаш, ето погледај ме: ја сам народни посланик.

ПАВКА: Је л' свршено?

ЈЕВРЕМ: Свршено!

ПАВКА (*усхићено*): Јевреме!

ЈЕВРЕМ: А, Јевреме, сад, а јуче мал' ми ниси разбила главу кључем од дућана.

ПАВКА: Јевреме, опрости!

ЈЕВРЕМ: Погледај ми у Очи, хоћу да видим јесу л' ти наишле сузе на очи?

ПАВКА: Јесу!

XX

ДАНИЦА, СПИРА, СПИРИНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

ДАНИЦА: Је л' истина што ми каже теча?

ЈЕВРЕМ: Јесте, ви сте пропали!

ДАНИЦА: Ко је пропао?

ЈЕВРЕМ: Ви, опозиција!

ДАНИЦА: А ко је изабран?

ПАВКА: Ми смо изабрани.

ЈЕВРЕМ: И сад ће доћи народ, ево већ иде народ. *(Наједанпут му падне на памет и лупи се по челу.)* Народ, говор! Ето, ћаскам са вама па заборавио на говор. Ама, ћутите кад вам кажем... ћутите, разумете ли... *(Шета узбуђено и смишља говор.)*

СПИРИНИЦА *(Спири насамо)*: Јеси ли гласао?

СПИРА: Јесам!

СПИРИНИЦА: За кога?

СПИРА: Па за зета, али ћути да не чује, јер видиш како је испало.

СПИРИНИЦА: Па дабоме, кад си ти одмах потрчао да гласаш. Кажем ти: Спирос, почекај да видимо. Аја, хоће човек да гласа.

СПИРА: Ето ти сад! Па јеси ли ме ти терала на гласање?

СПИРИНИЦА: Па јест, ал' ти си могао да отежеш, него...

ЈЕВРЕМ: Ама, ћутите кад вам кажем... Ето, сад ми је просто испало из памети и оно што сам смислио. Просто ми испало, па то ти је.

ДАНИЦА: Знаш шта, отац?

ЈЕВРЕМ: Ћути кад ти кажем!

ДАНИЦА: Ево, покушала сам ја да напишем један говор.

ЈЕВРЕМ: Ти?

ДАНИЦА: Ево, прочитај ако не верујеш.

ЈЕВРЕМ (*сумњиво*): А да није нешто он то подметнуо, па опет: доле влада!?

ДАНИЦА: Прочитај слободно, па ако не ваља...

ЈЕВРЕМ (*чита гласно*): „Драга браћо! Поверење исказано ми данас јасан је израз ваше тежње да у народноме представништву буду искрено заступљене ваше родољубиве жеље за добро и напредак наше отаџбине. Примајући из ваших руку и из ваших душа то поверење, ја полазим у Београд са чврстом одлуком да те ваше тежње искрено, истрајно и одлучно заступам!”... (*Врло задовољан досадањом садржином, прекинуо је читање и погледао задовољно у Даницу.*) Моја крв, посланичка крв!... (*Чита даље.*) „На овоме светоме месту које ћу ја као ваш представник заузети”... (*Прекине, узме Даницу за руку и пољуби је у чело.*) Био сам, љут на тебе, али сад ти праштам. Данас ти праштам.

МЛАДЕН, ПРЕЂАШЊИ

МЛАДЕН (*улету као бесомучан*): Газда, ево их већ на ћошку! (*Издаје се чује музика.*)

ЈЕВРЕМ: Ћут! ћут! Што се дереш, брате! Ко те је поставио да ми се ту дереш?... Павка... Данице... Спири... сви... сви... 'одите ближе... ево иду!... (*Чита.*) Драга браћо! Поверење исказано ми... (*Својима.*) Немојте да ме остављате самог овамо, 'одите овамо, ближе!

XXII

ИВКОВИЋ, ЈОВИЦА, ДВА ГРАЂАНИНА И ПРЕЂАШЊИ

ИВКОВИЋ (*улази у своју собу са Јовицом и још два грађанина и врло живо разговарају*).

МЛАДЕН (*сети се*): А, јес', а ја заборавио, ево и ово. (*Даје му листић.*)

ЈЕВРЕМ (*узима и загледа*): Шта је ово? (*Спири.*) Па је л' ти кажеш 271 глас?

СПИРА: Тако сам чуо. Ко ти то јавља?

ЈЕВРЕМ (*Младену*): Ко је ово послао?

МЛАДЕН: Цена, кафеџија.

СПИРА (*узео је писмо из руку Јевремових и гледа*): Па ово није гласова. Ово је 113 динара рачун.

ЈЕВРЕМ (*узима рачун на траг*): Какав рачун?

МЛАДЕН: Па за пиће и музику.

ЈЕВРЕМ: Ама, какво пиће? Оставите се сад пића! О, људи божји, спасите ме тог пића! (*Збуну се.*) Ето, сад не знам ни где ми је говор?

ДАНИЦА: Ето ти га у руци!

ЈЕВРЕМ: Јес', бога ми! (*Он у једној руци држи говор, а у другој рачун. Збуну се, час почне да чита рачун час говор, па их мења из руке у руку. Најзад се наљути, згужва рачун и баца га, па почне читати говор.*) „Поверење исказано ми данас јасан је израз ваше тежње”. Павка је л' то музика свира? „Тежње да у народноме представништву буду искрено заступљене” ... И сад нашао да ми донесе рачун?... Па они су већ стигли? (*Музика под самим прозором. Споља велика вика. Он прилази узбуђено прозору, бришући се од зноја.*)

ИВКОВИЋ (*прилази своме прозору*).

НАРОД (*споља*): Живео! (*Затим се чује појединачно.*) Пст! Мир! Чујмо! Чујмо!

ГОВОРНИК (*споља*): Драги брате и изабраниче народни! Ти чујеш одушевљене усклике народа, а пораз насиља и неправде. Поверење које смо ти ми, твоји бирачи, данас овако сјајно манифестовали, оправдаћеш једино радом твојим у скупштини, радом који на првом месту треба да посведочи твоју и нашу љубав према отаџбини! Живео! Живео!

НАРОД: Живео! Живео! Живео! (*Музика свира један краћи марш.*)

ЈЕВРЕМ И ИВКОВИЋ (за време музике, сваки на свом прозору, клања се напоље. Споља разнолики и због музике неразумљиви узвици. Кад музика престане почну обојица једновремено, само што Ивковић говори напамет а Јеврем чита): Драга браћо! Поверење исказано ми данас јасан је израз ваше тежње...

НАРОД: Доле Уа! Уа! Уа! (На позорницу лете кромпири, главице купуса, јаја, којима Јеврема народ гађа.)

ИВКОВИЋ (тргне се с прозора и живо се објашњава са онима у његовој соби).

ЈЕВРЕМ (покушава сам да настави: „...ваше тежње да у народноме представништву...” (Гужва капут, хартију и све што му дође под руку.)

НАРОД: Уа! Уа-а-а-а! Доле! Доле! Доле Прокић! Живео народни посланик Ивковић! Живео Ивковић!

ДАНИЦА (жалећи оца, хоће да га одвуче од прозора):
Отац!

ЈЕВРЕМ (гурне је, па би ипак хтео да настави говор):
Овај... ваше тежње...

НАРОД: Доле! Доле! Прокић! Туш! Туш! (Музика свира, ужасан џумбус, бубањ бије бесомучно и диже се паклена дрека.)

ДАНИЦА (успела са Павком да га одвуку од прозора и нешто му објашњавају, чему се он опире).

ИВКОВИЋ (за то време пришао прозору).

НАРОД: Живео Ивковић! Живео!

ЈЕВРЕМ (својима): Ама, шта је ово, побогу, људи? Ено хоће онај да ми отме, хоће на силу да ми отме.

ИВКОВИЋ (*говори*): Драга браћо! Поверење исказано ми данас јасан је израз ваше тежње да у народноме представништву буду искрено заступљене ваше родољубиве жеље за добро и напредак наше отаџбине...

ЈЕВРЕМ: Гле! гле! (*Чује говор и чисто не верује. Развија своју хартију и прати Ивковићев говор.*)

ИВКОВИЋ:... Примајући из ваших руку и из ваших душа то поверење, ја полазим за Београд са чврстом одлуком да те тежње искрено, истрајно и одлучно заступам на овоме... (*тражи реч*) на овоме...

ЈЕВРЕМ (*дрекне*): ... светоме месту...

ИВКОВИЋ:... светоме месту, које ћу ја као ваш представник заузети. Стараћу се да се савесним радом одужим вашем поверењу. Хвала вам, браћо!

НАРОД: Живео! Живео! (*Музика свира један марш све до краја сцене.*)

ЈЕВРЕМ (*дочела се за косу*): Па овај украо мој говор!.. (*одјури Ивковићевим вратима, откључа их и улети у његову собу.*) Господине... господине (*Клоне.*)... Ништа, шта, хтео сам... управо... дакле... ти си изабран за народног посланика?

ИВКОВИЋ: Ја, газда-Јевреме.

ЈЕВРЕМ (*враћа се у своју собу, а Ивковић улази за њим*): Ама је л' то истина, људи? Је л' то истина, Спиро?

ИВКОВИЋ: Цела је истина, газда-Јевреме.

ЈЕВРЕМ: Зар толике муке?

СПИРИНИЦА: И бруке!

ПАВКА: Па дућан.

ЈЕВРЕМ: Па трошкови... *(Ивковићу.)* Бар кад би хтео да признаш половину трошкова кад си ми отео мандат.

ИВКОВИЋ: Не могу, јер сад имам трошкова око сеобе из вашег стана...

ЈЕВРЕМ: А ти хоћеш да се селиш, а?... *(Прилази Ивковићу.)* Лепо си говорио, мора ти се признати да си лепо говорио. *(Узме га поверљиво.)* Разбојниче опозиционарски, добро си ми се осветио; пре ја теби украо говор, а сад ти мени...

ИВКОВИЋ *(смеје се)*: Да, да!

ЈЕВРЕМ: Што ти је, боже мој, судбина! Нећу ићи у скупштину као посланик, ал' ћу ићи као скупштински таст. *(Ивковићу.)* Ја ћу писати говоре!...

ПАВКА: А дућан, Јевреме? Зар ни сад нећеш да се сетиш дућана?

ЈЕВРЕМ: Дућан?... И то је истина... *(После извесне борбе.)* Дај ми кључ, Павка!

НАРОД: Живео! Живео!

ИВКОВИЋ *(појављује се на прозору, и народ кличе, а музика много бурније свира. Даница крај њега. Спира и Спириница нешто се препиру, што се не чује од музике и ларме, а Јеврем, држећи у једној руци кључ а у другој говор, стао узбуђен и плаче).*

Завеса

Table of Contents

[ЧИН ПРВИ.. 3](#)

[ЧИН ДРУГИ.. 38](#)

[ЧИН ТРЕЋИ.. 74](#)